

TRUMBIĆEVA PISMA PERU ČINGRIJI

Ivo Perić

Pred nama su, evo, pisma dra Ante Trumbića,¹ pisana dru Peru Čingriji,² koja se čuvaju u Historijskom arhivu u Dubrovniku u sklopu Čingrijine ostavštine.

Ova pisma (ukupno 35 pisama i 3 telegrama) potječu iz vremena od sredine svibnja 1903. do kraja kolovoza 1907. A to je vrijeme kad ta dva istaknuta hrvatska političara (Čingrija kao narodnjak, Trumbić kao pravaš), zbliženi politikom novog kursa, provode fuzioniranje svojih političkih stranaka: Narodne hrvatske stranke i Stranke prava u zajedničku — *Hrvatsku stranku*, kojoj će Čingrija biti predsjednik, a Trumbić potpredsjednik. To je vrijeme kad i Čingrija i Trumbić, pored

¹ Ante Trumbić rođen je 17. V 1864. u Splitu. Studirao je pravo u Zagrebu, Beču i Gracu. Potom je u Splitu radio kao odvjetnik. U politički život Splita i Dalmacije ušao je kao pravaš. Od sredine zadnjeg decenija 19. st. djeluje i kao zastupnik u Dalmatinskom saboru. Jedan je od glavnih tvoraca politike novog kursa i Riječke rezolucije. Godine 1908. izdavao je i uređivao u Splitu dnevni list »Velebit«. Za vrijeme prvog svjetskog rata bio je u emigraciji (predsjednik Jugoslavenskog odbora). Nakon stvaranja Kraljevine SHS povjeren mu je položaj ministra vanjskih poslova (1918–1920). Sudjelovao je u radu Mirovne konferencije u Parizu i u pregovorima s Italijom radi rješavanja »Jadranskog pitanja«. Nakon donošenja Vidovdanskog ustava, razočaran, zalagao se za federalističko uređenje države. Iz početka nije pripadao nijednoj političkoj stranci. Od 1924. pristupio je Hrvatskoj zajednici. Godine 1925. prekinuo je suradnju s Radićem pošto je ovaj, nakon sporazuma s radikalima, ušao u vladu. Godine 1926. osnovao je Hrvatsku federalističku seljačku stranku, a iduće godine, u parlamentarnim izborima, izabran je za poslanika. Poslije atentata u Skupštini (1928) ponovno suraduje s Hrvatskom seljačkom strankom. G. 1932. sastavio je program Seljačko-demokratske koalicije (Zagrebačke punktacije). Bio je odlučan protivnik režimske unitarističko-centralističke politike. Umro je u Zagrebu, u kojem je bio nastanjen od 1923. godine, 17. XI 1938.

² Pero Čingrija rođen je 24. VIII 1837. u Dubrovniku. Studirao je pravo u Padovi. Zatim je u Dubrovniku radio kao odvjetnik. U politički život Dubrovnika i Dalmacije ušao je kao narodnjak. Isticao se svojim radom u dubrovačkoj Narodnoj štionici (od 1863), zatim u borbi za sekularizaciju (1868) i ponarodivanje dubrovačke gimnazije (1869) kao i u borbi za ponarodivanje dubrovačke općine (1869). Od 1870. g. i dalje stalno je bio zastupnik u Dalmatinskom saboru. Jedan je od glavnih tvoraca politike novog kursa i Riječke rezolucije. Njegova akciona suradnja kao predsjednika saborskog Kluba Narodne hrvatske stranke s predsjednikom saborskog Kluba Stranke prava dovela je 1905. do fuzije tih stranaka. Tako je nastala Hrvatska stranka, kojoj je P. Čingrija postao predsjednik. Kao političar vrlo je zaslužan. Poslije sloma habsburške monarhije P. Čingrija je, iako u dubokoj starosti, rukovodio dubrovačkim Narodnim vijećem i dubrovačkom općinom. Oduševljen stvaranjem jugoslavenske države, ubrzo je doživio i razočaranja, te je svoja nezadovoljstva izrazio i u nekim novinskim člancima. Umro je u Dubrovniku 13. VII 1921.

ostalih,³ sudjeluju u stvaranju Riječke rezolucije i kad se dogovorno bore za ostvarivanje njenih putokaza u onovremenoj hrvatskoj politici. To je vrijeme kad su ta dvojica uglednih političara istodobno i zastupnici u Dalmatinskom saboru u Zadru i općinski načelnici (Čingrija u Dubrovniku, Trumbić u Splitu). Ako se tome pridoda i napomena da je to vrijeme u kojem se na hrvatskom prostoru s obje strane Velebita (dakle, i u Dalmaciji i u banskoj Hrvatskoj) odigravaju *veoma krupni politički događaji, o kojima se mnogo govori u Trumbićevim pismima i koji čine njihov glavni sadržaj*, onda je važnost ovih pisama i opravdanost njihova objavljivanja potpuno očita.

Čingrija pisma iz istog perioda pisana Trumbiću objavljena su ranije.⁴ Ovim publiciranjem i Trumbićevih pisama pisanih Čingriji njihova se korespondencija u cjelini predočava javnosti.

Dok je u Trumbićevoj ostavštini nađeno 65 Čingrijinih pisama, u Čingrijinoj ostavštini nađeno je samo ovoliko koliko se ovdje objavljuje. Dakle, mnogo manji broj. Hrvoje Morović je s pravom pretpostavio, objavljujući Čingrijina pisma, »da to nisu i sva pisma koja je u tom razdoblju Čingrija uputio Trumbiću.«⁵ S još više razloga, upravo zato što znamo koliko je sačuvano Čingrijinih pisama pisanih Trumbiću, možemo pretpostaviti da to nisu i sva pisma koja je u onom vremenu Trumbić uputio Čingriji.

Prepisujući i objavljujući Trumbićeva pisma Čingriji, ostavili smo u njima njihovu jezičnu i pravopisnu doslovnost, kao što je to i red. Radi uštede prostora izostavili smo iz njih *oslovljavanje* na početku i *pozdrav* na kraju. Stoga je o tome potrebno ovdje dati samo kratku informaciju. U svojim pismima pisanim 1903. i 1904. godine Trumbić oslovljava Čingriju s: »Veleštovani Gospodine!«, a u pismima pisanim 1905. i dalje s: »Veleštovani Gospodine Predsjedniče!«. Poslije Čingrijine ostavke na položaju predsjednika Hrvatske stranke Trumbić ga je ponovno oslovljavao, kao i na početku njihova dopisivanja, s: »Veleštovani gospodine!«. Trumbić je najčešće završavao svoja pisma Čingriji ovim riječima: »Sa odličnim poštovanjem Vami odani Trumbić«. U ponekom pismu Trumbić bi izručio pozdrav i svoje žene Peru Čingriji, odnosno izrazio bi i svoj pozdrav Čingrijinu sinu Melku.

³ Upravo začuđuje što Trumbić u svojoj knjizi memoarskog karaktera *»Suton Austro-Ugarske i Riječka rezolucija«* (Zagreb 1936) uopće ne spominje udio Frana Supila u stvaranju Riječke rezolucije. Zbog toga je Čingrijin sin dr Melko Čingrija u svojim memoarima (čuvaju se kao rukopis u sklopu ostavštine M. i P. Čingrije), u petom poglavlju pod naslovom *»Novi kurs«*, izrazio svoj prijekor Anti Trumbiću, naglasivši: *»Ne spomenuti Supila, dajući prikaz Riječke rezolucije, isto je kao kad bi neko pisao istoriju kršćanstva, ne spominjući Krista.«*

⁴ Hrvoje Morović, *Pisma dra Pera Čingrije dru Anti Trumbiću*, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, sv. 7, Split 1969.

⁵ Isto, 232.

POPIS PISAMA

1. *Split, 19. V 1903.* Trumbić, kao predsjednik Kluba Stranke prava u Dalmatinskom saboru, obavještava Pera Čingriju kao predsjednika Kluba Narodne hrvatske stranke u Dalmatinskom saboru, da je Klub Stranke prava jednoglasno zaključio da se ugovori zajednički sastanak članova ovog kluba sa članovima Kluba Narodne hrvatske stranke radi razmatranja političkih događaja u banskoj Hrvatskoj i radi utvrđivanja dogovora o daljnjoj akciji.
2. *Split, bez datuma.* Nakon smrti A. Šupuka, zastupnika u Carevinskom vijeću, trebalo je provesti izbore za popunjenje tog upražnjenog zastupničkog mjesta. Stoga Trumbić predlaže Čingriji da se sastanu članovi njihovih saborskih klubova radi zajedničkog dogovora o imenovanju novog zastupničkog kandidata.
3. *Split, 14. VII 1904.* Trumbić obavještava Čingriju da će se zajednički sastanak članova njihovih klubova održati u Splitu, šalje mu pripremljene pozivnice i iznosi neka razmatranja situacije u vezi s predstojećim izborima za jednog zastupnika u Carevinskom vijeću.
4. *Split, 18. IX 1904.* Trumbić saopćava da je saznao da će početkom idućeg mjeseca biti sazvano zasjedanje Dalmatinskog sabora i zalaže se da bi se svi zastupnici našli na okupu u Zadru barem jedan dan prije zasjedanja kako bi se mogli dogovoriti o zajedničkom stavu prema nepoželjnom namjesniku Handelu.
5. *Split, 13. VII 1905.* Trumbić iznaša svoje mišljenje o ponašanju dalmatinskih zastupnika u Carevinskom vijeću u Beču i zalaže se da se u saborskom klubu Hrvatske stranke prodiskutira i zauzmu jasni stavovi o raznim političkim pitanjima.
6. *Split, 3. II 1906.* Trumbić se ljuti na štetno pisanje u »Jedinstvu«, inicira održavanje prve sjednice Starješinstva i obavještava da će uskoro biti dovršeno Čingrijino poprsje.
7. *Split, 24. III 1906.* Trumbić izvještava o organizaciji Hrvatske stranke u Splitu i izražava želju da se održi sastanak saborskog kluba na kojem bi se odlučilo o sazivu sastanka cijele Hrvatske stranke, tj. njenih predstavnika iz svih dalmatinskih općina. Ujedno, on informira Čingriju i o nekim štetnim međusobicama, koje vladaju među političkim ljudima u Splitu.
8. *Split, 11. IV 1906.* Trumbić kaže da je pročitao oba dostavljena mu brzojava koja je Košut poslao Čingriji i da ih je stavio na uvid svojim stranačkim drugovima u Splitu na koje su proizveli jak utisak.
9. *Na Pannoniji, 17. IV 1906.* Trumbić informira Čingriju o razgovorima koje je imao sa Franom Supilom u Rijeci. Supilo je bio nekoliko dana u Pešti, vratio se i opet otputovao u Peštu. Trumbić moli Pera Čingriju da Košutu odmah pošalje telegram, kojim će akreditirati Frana Supila u Pešti i time mu olakšati potrebne kontakte. Ujedno, Trumbić informira Čingriju i o političkim prilikama u banskoj Hrvatskoj.
10. *Split, 19. IV 1906.* Trumbić ovim telegramom požuruje da Čingrija pošalje brzojav Košutu u Peštu u vezi s akreditiranjem F. Supila.
11. *Split, 20. IV 1906.* Trumbić šalje telegram Peru Čingriji u vezi s putovanjem na dogovoreni sastanak.
12. *Split, bez datuma.* Trumbić obavještava Čingriju o izboru načelnika općine Lečevica, o dogotavljenju Čingrijina poprsja i o situaciji u preko-velebitskoj Hrvatskoj.
13. *Split, 29. V 1906.* Trumbić saopćava da je dalmatinski zastupnik u Carevinskom vijeću J. Biankini izabran za člana austrijske delegacije, te da želi radi svoje aktivnosti u tom svojstvu znati kakve stavove ima Hrvatska stranka u Dalmaciji prema nekim pitanjima s područja unutar-nje i vanjske politike.

14. *Split*, 5. VI 1906. Trumbić izvještava Pera Čingriju o tome što je brzojavio Jurju Biankiniju i žali se na pisanje Smodlakine »Slobode«.
15. *Split*, 15. VII 1906. Trumbić javlja da je bio mjesec dana u Italiji i u Švajcarskoj i da je na povratku razgovarao sa Supilom u Rijeci koji se bio upravo vratio iz Pešte. Iznosi nekoliko zapažanja o političkom životu u banskoj Hrvatskoj i u Dalmaciji.
16. *Split*, 16. VII 1905. (? — 1906!). Trumbić saopćava da je na Supilov poticaj poslao brzojav grofu Batthyanyju u Pešto podupirući Supilovo požurivanje imenovanja nove vlade u Zagrebu. Nadalje, Trumbić ukazuje i na spletke uperene protiv Hrvatsko-srpske koalicije sa strane Khuenovaca i pristaša Čiste stranke prava.
17. *Split*, 17. VIII 1906. Trumbić informira da je razgovarao s namjesnikom u Zadru u vezi s predstojećim kraljevim dolaskom u Dalmaciju. Moli Čingriju da pošalje zastupniku Zagorc u jedan primjerak pravilnika Hrvatske stranke.
18. *Split*, 18. X 1906. Trumbić javlja da ministar Polonyi želi razgovarati s njim i sa Supilom. Stoga Trumbić moli Čingrijine upute za svoje državne prigodom razgovora s Polonyijem.
19. *Split*, 22. XII 1906. Trumbić izvješćuje da je razgovarao sa Franom Ivaniševićem, a u vezi s Ivaniševićevom ostavkom koju je dao kao član upravnog odbora Hrvatske stranke. Ističe, da je pisao Biankiniju interesirajući se da li će se kandidirati na sljedećim izborima. Govori nadalje o Milićevoj i Borčičevoj kandidaturi kao i o pokretanju novog političkog lista u Splitu.
20. *Split*, 1. I 1907. Trumbićev telegram, kojim izražava Čingriji svoje najbolje želje u novoj godini.
21. *Split*, 5. I 1907. Trumbić ponovno govori o novom političkom listu u Splitu koji se pokreće i koji bi mogao biti organ Hrvatske stranke. Razmatra situaciju u vezi s pretstojećim izborima za Carevinsko vijeće, spominje neke zastupničke kandidate u pojedinim izbornim kotarevima i nazire razne sukobe koji postoje i koji će se javiti.
22. *Split*, 8. I 1907. Trumbić obrazlaže zbog čega bi trebalo osujetiti kandidaturu dr Mazzia u izbornom kotaru Sinj—Vrlika. Nada se da insinuatorski napad na Čingrijina sina Melka neće imati loših posljedica; dapače, bit će i koristan u toliko što su se politički protivnici svojom zlom namjerom raskrinkali.
23. *Split*, 11. I 1907. Trumbić izvješćuje da ga je posjetio Petar Tripalo iz Sinja koji se pošto-poto zalaže za kandidaturu svoga zeta dra Mazzia u predstojećim izborima za zastupnika u Carevinskom vijeću. Šalje Čingriji i jedno pismo dr Gazzari, a u vezi s nekim dopisom, objavljenim u »Crvenoj Hrvatskoj«.
24. *Split*, 13. I 1907. Trumbić odgovara na Čingrijino pismo i slaže se s Čingrijom u ocjeni nepovoljnog stanja u Hrvatskoj stranci. Ohrabruje ga i vjeruje da će novi politički list, koji se ima pokrenuti u Splitu, pomoći stranci. Ističe da izbori za Carevinsko vijeće nemaju osobit značaj za narodne interese u Dalmaciji. Moli Čingrijine upute, a u vezi s razgovorom koji će uskoro imati s grofom Batthyanyijem u Pešti.
25. *Split*, 24. I 1907. Trumbić se veseli što je u Dubrovniku uspjela javna skupština na kojoj je i tom prigodom iskazano poštovanje građanstva prema Peru Čingriji. Ujedno obavještava Čingriju da je u Splitu održan prvi dogovorni sastanak svih općinskih predstavnika splitskog izbornog kotara. Pretpostavlja da će u tom kotaru biti kandidiran Lovro Borčić.
26. *Split*, 8. II 1907. Trumbić ističe da se u Makarskom primorju odvija živa aktivnost Hrvatske stranke s obzirom na predstojeće izbore. Sugerira Čingriji da piše predsjednicima tamošnjih mjesnih odbora i da pohvali njihov rad.
27. *Split*, 12. III 1907. Trumbić saopćava da mu je kontakt sa dr Smodlakom otežan otkad je njegova stranka odlučila da na izbore izađe zasebno sa

- svojim kandidatom. S obzirom na predstojeći dolazak izletnika iz banske Hrvatske u Dalmaciji, smatra, da među njima ne bi smjeli biti frankovci. Osvrće se i na predizbornu situaciju, kao i na Čingrijin istup u štampi, koji je bio opravdan.
28. *Split, 18. III 1907.* Trumbić govori o organizaciji dočeka izletnika iz banske Hrvatske, o kandidaturi dr Smodlake, o teškoj situaciji u Sinju radi kandidature dr Mazzija, zatim o željezničkom pitanju, o kojem bi mogli raspravljati na zajedničkom sastanku upravni odbori i saborski klubovi Hrvatske i Srpske narodne stranke.
 29. *Split, 24. III 1907.* Trumbić piše da je kandidatura Borčićeva izazvala sveopće nezadovoljstvo u splitskom izbornom kotaru, izvješćuje o sastancima pristaša Hrvatske stranke u Splitu i u Sinju, kao i o kandidaturi F. Ivaniševića. Iznosi neke misli u vezi s pitanjem željezničkog spoja Dalmacije sa njenim zaleđem.
 30. *Split, 24. III 1907.* U ovom drugom pismu, pisanom istog dana kao i prethodno, Trumbić izvještava da je održan sastanak pristaša Hrvatske stranke u Splitu, da je na tom sastanku uspio da Borčić bude definitivno prihvaćen kao kandidat za zastupnika u Carevinskom vijeću i da pristaše Demokratske (tj. Hrvatske pučke napredne) stranke vode živu agitaciju protiv Borčića a u prilog svog kandidata dr Smodlake. Negoduje na stavove političkog kruga oko lista »Naše jedinstvo«.
 31. *Split, 30. III 1907.* Trumbić s negodovanjem govori o listu »Naše jedinstvo«. Kad je taj list vršio napade na njega imao je podršku i u nekim osobama iz splitskog političkog kruga koje i navodi poimenično. Govori o istupima dr J. Smodlake i djelovanju pristaša njegove stranke. Ponovno se osvrće na sporove oko Borčićeve kandidature kao i na novi problem povezan s dočekom izletnika iz banske Hrvatske.
 32. *Split, 5. IV 1907.* Trumbić obavještava o neraspoloženju u Splitu prema Borčićevoj kandidaturi, o predizbornim akcijama J. Smodlake i P. Tripala i o svom pismu koje je pisao S. Zagorcu predlažući mu odgodu izleta. Dalje, Trumbić je, ovom pismu Čingriji, priložio i izvatke iz pisma F. Supila, koje je ovaj pisao I. Buliću, iznijevši mu neka zapažanja o političkoj situaciji u banskoj Hrvatskoj i informiravši ga o svojim razgovorima sa Smodlakom o predstojećim izborima u Dalmaciji.
 33. *Split, 6. IV 1907.* Trumbić objašnjava zašto je F. Ivanišević želio da se sastane upravni odbor Hrvatske stranke. Govori i o predizbornoj napetosti koja vlada u Sinju i u Splitu.
 34. *Split, 11. IV 1907.* Trumbić saopćava da se Borčić odrekao kandidature, ukazuje na agitaciju koju vode demokrati (tj. pristalice Hrvatske pučke napredne stranke), i na težinu svog položaja uslijed neistina koje mu se podmeću u toj agitaciji. Ističe, da je nastao problem oko određivanja novog kandidata Hrvatske stranke u splitskom izbornom kotaru. Kako je bio problem oko određivanja kandidata i u zadarskom izbornom kotaru, smatrao je da bi se zbog toga trebao sastati upravni odbor Hrvatske stranke.
 35. *Split, 22. IV 1907.* Trumbić dogovara s Čingrijom vrijeme sastanka upravnog odbora Hrvatske stranke. Ističe težinu predizborne situacije u Splitu.
 36. *Split, 28. V 1907.* Trumbić se zahvaljuje na naklonosti koju mu je ukazao Čingrija u pismu, pisanom povodom svoje odreke na funkciji predsjednika Hrvatske stranke.
 37. *Split, 31. V 1907.* Poziv, kojim Trumbić kao podpredsjednik upravnog odbora Hrvatske stranke i podpredsjednik kluba Hrvatske stranke u Dalmatinskom saboru, saziva sastanak povodom Čingrijine odreke na funkciji predsjednika stranke.
 38. *Split, 26. VIII 1907.* Trumbić čestita Čingriji sedamdeseti rođendan.

1
Split, 19. V 1903.

Trumbić, kao predsjednik kluba Stranke prava u Dalmatinskom saboru, obavještava Pera Čingriju kao predsjednika kluba Narodne hrvatske stranke u Dalmatinskom saboru, da je klub Stranke prava jednoglasno zaključio da se ugovori zajednički sastanak članova ovog kluba sa članovima kluba Narodne hrvatske stranke radi razmatranja političkih događaja u banskoj Hrvatskoj i radi utvrđivanja dogovora o daljnjoj akciji.

U ovo zadnje doba zbivaju se u Banovini ozbiljni događaji koji teško zabrinjuju rodoljube u svim hrvatskim zemljama. U nas u Dalmaciji javno mnijenje prati rodoljubnom zebnjom razvitak onih događaja i zahtjeva da se što god učini u prilog prekovlebitskoj braći, upirući u prvom redu pogled u narodne zastupnike.

Pošto se ne radi o stranačkoj stvari, već o obćim narodnim interesima najbolje bi bilo kada bi se svi hrvatski narodni zastupnici dalmatinski sastali na zajednički dogovor, na kojem bi se uzele na pretres današnje prilike u Hrvatskoj. Klub stranke prava na dalmatinskom saboru jednoglasno je usvojio ovu misao, te sam ja, kao predsjednik istog kluba uoblašćen da se u tu svrhu obratim k Vami, kao k predsjedniku kluba narodne stranke.

S toga čast mi je zamoliti Vas, da me blagoizvolite obznaniti, da li klub hrvatske narodne stranke pristaje na to da se sazove zajednički sastanak svih hrvatskih zastupnika dalmatinskih na kojem sastanku imat će se odlučiti što da se učini obzirom na najnovije događaje u Hrvatskoj.

Radi komunikacija, najzgodnije bi bilo držati sastanak u dan sriede na 10 sati prije podne i to najdalje drugu sriedu biva na 27 t.m.

Molim Vas najuljudnije, da mi izvolite odgovoriti najvećom žurnošću, a u slučaju pristajanja i brzojavno, e da uzmognem brzojavno pozvati članove kluba stranke prava, jer inače ne bi se mogao sastanak okupiti na vrieme.

2.

(Split), bez datuma.¹

Nakon smrti A. Šupuka, zastupnika u Carevinskom vijeću, trebalo je provesti izbore za popunjenje tog upražnjenog zastupničkog mjesta. Stoga Trumbić predlaže Čingriji da se sastanu članovi njihovih saborskih klubova radi zajedničkog dogovora o imenovanju novog zastupničkog kandidata.

Nakon tromjesečnog putovanja ovih dana sam se povratio kući te me je u velike rastužilo kad sam saznao da je Vaš Melko², moj dragi prijatelj, bolestan. Radostan sam, pak, što kako čujem, bolest već kreće na bolje te se nadam da će Melko biti opet u kratko vrieme podpuno oporavljen na veseije Vami i prijateljima, a posebice meni. Molim Vas da ga izvolite najsrdačnije pozdraviti a kada se oporavi zadužit će me ako mi pošalje jednu dopisnicu.

Na povratku s puta zaustavio sam se u Zadru, te sam govorio sa saborskim predsjednikom g. drom Ivčevićem³ o nastajućem izboru za Carevinsko vijeće umjesto oplakanog pokojnog viteza Šupuka.⁴ Dr Ivčević namjerava da bi se sazvaio sastanak za određenje kandidata, pitanje koje bi moglo zadati

dosta brige. Na sastanku imali bi sudjelovati oba naša kluba i predstavnici gradova (Zadra, Šibenika, Hvara, Starograda i Korčule), koji sačinjavaju izborni Kotar. Šibenčani žele da bi se sastanak držao u Šibeniku, jer bi to moglo povoljno uplivati na raspoloženje birača u ovom gradu. Sastanak bi imali sazvati predsjednici klubova (Vi i ja). Iz Šibenika očekujem nekoje obavijesti te čim ih primim pisat ću Vam opet. U Zadru sam govorio s Biankinom⁵ i s Prodanom⁶ te su i oni zadovoljni da se sazove sastanak. Nadam se da ćete i Vi biti s time složni. Sve što bude potrebno za saziv sastanka ja ću spremiti da se Vi ne mučite te ću Vam dostaviti.

¹ Ovo Trumbićevo pismo pisano je početkom srpnja 1904., što potvrđuje Čingrijin odgovor na nj od 8. VII 1904. (H. Morović, *Pisma dra Pera Čingrije* . . . , 1., str. 232.)

² Melko Čingrija, sin Pera Čingrije, advokat i političar (Dubrovnik, 1873 — Dubrovnik 1949.). U to vrijeme bio je zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji vele-poreznika za grad Dubrovnik. Pripadao je Narodnoj hrvatskoj stranci. Napisao je svoje političke uspomene, čiji se rukopis (još neobjavljen) nalazi u Historijskom arhivu u Dubrovniku.

³ Vicko Ivčević (Trogir, 1843. — Zadar, 1922.), advokat i političar. Tada predsjednik Dalmatinskog sabora, u kojem je inače bio zastupnik vanjskih općina Split—Trogir—Omiš. Pripadao je Narodnoj hrvatskoj stranci.

⁴ Ante Supuk (Šibenik, 1838. — Šibenik, 1904), političar, istaknuti narodnjak, dugogodišnji zastupnik u Dalmatinskom saboru i u Carevinskom vijeću.

⁵ Juraj Biankini (Starigrad na Hvaru, 1847. — Split, 1928.), političar, dugogodišnji urednik »Narodnog lista« u Zadru. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran od birača vanjskih općina Korčula—Ston—Orebić. Istodobno tada je bio i zastupnik u Carevinskom vijeću. Pripadao je Stranci prava.

⁶ Ivo Prodan (Janjina na Pelješcu, 1852. — Zadar, 1933.), političar, urednik lista »Hrvatska kruna«. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran od birača vanjskih općina Zadar—Rab—Pag. Pripadao je Čistoj stranci prava.

3.

Split, 14. VII 1904.

Trumbić obavještava Čingriju da će se zajednički sastanak njihovih klubova održati u Splitu, šalje mu pripremljene pozivnice i iznosi neka razmatranja situacije u vezi s predstojećim izborima za jednog zastupnika u Carevinskom vijeću.

Primio sam Vaš cienjeni list od 8 t.m. Nisam Vam prije mogao pisati jer nije bilo još sve gotovo za sastanak.

Šibenčani su željeli da se drži u Šibeniku, dočim Dr Ivčević bio je mnijenja da bi se, s raznih razloga, imao držati u Splitu. Napokon konkretno je da će se držati u Splitu na 23. t.m. na 9 sati pr.p.

U prilogu šaljem Vam gotove pozivnice občine Korčule, Starigrad, Hvar i Šibenik, koje pozive šaljem zajedno. Ja sam ih potpisao te ih izvolite i Vi potpisati i odmah odpremiti. Pozive za članove Vašeg kluba Vi ćete poslati napose, kao što ja šaljem članovima našega kluba.

Pitanje o pozivu divljaka¹ i dvojice novoizabranih zastupnika vrlo je škakljiva stvar. Neznam jeli Vam poznato da Dr Tresić² želi kandidirati za Beč te kad bi bio pozvan on bi sigurno došao te bi na sastanku iznio svoju kandidaturu. Namj je svima do toga da ne bude razdora te da se svi hrvatski birači okupe oko jednoga kandidata, koji, kako se vidi, nemože biti Tresić, jer. n.p. Šibenik, koji ima najviše glasova, ne bi ga primio. S toga nije shodno da on dolazi na sastanak, a nije ni opravdano da oni koji ne pripadaju našim dvama klubovima odlučuju kao pojedinci u ovako važnom političkom pitanju.

Dr Ivčević, komu sam priobćio ono što ste mi pisali u ovom pogledu također je mnijenja da ih se ne pozivlje. S toga ne bi trebalo slati poziv divljacima: Klaiću,³ Radimiru⁴ i Korlaetu⁵ (Perić⁶ nije iztupio iz našega kluba) i Kabogi⁷ niti novo izabranim zastupnicima Matasu⁸ i Tresiću, jer nisu pripadnici klubova.

Kod izbora bojim se bit će ozbiljna okršaja sa autonomašima, koji imaju zgodna kandidata u osobi zadarskog načelnika Ziliotto.⁹ Uložili su svugdje mnogo utoka proti izbornim imenicima. Utoci su u Staromgradu bili za nje povoljno riješeni, bilo je primljeno 60. I u Šibeniku rekbi da su autonomaški utoci bili povoljno riješeni. Još bi trebalo da se Hrvati na biralištu pociepaju, pak izbor Ziliottov bio bi siguran.

Šibenik ima glavnu rječ jer ima najviše naših birača. Šibenčani kandidiraju svoga mješćanina Dr Dulibića,¹⁰ tajnika kod onoga suda. Proti njemu nema oporbe u Šibeniku, ali nije htio pristati s početka nego, kako mi javljaju, napokon je pristao. Dr Ivčević je s njime vrlo zadovoljan. U obće uvažen je kao sudac, te ga smatraju da je jedan od najboljih mlađjih pravnika u sudskoj struci. Nadat se je da će njegova kandidatura jednodušno odobrena.

Da se Vi nemučite spremio sam pozive i za članove Vašega kluba te Vam u prilogu šaljem 14 primjeraka.

Što se tiče zadarski birača, Dr Ivčević mislj da bi se konfidencijalno pozvalo ravnateljstvo zadarske čitaonice neka pošalje koga da zastupa zadarske birače na sastanku. Prema tome izvolite Vi pisati Čitaonici.

¹ Taj izraz upotrebljavan je i za političara — narodnog zastupnika — koji nije pripadao ni jednom saborskom zastupničkom klubu.

² Ante Tresić Pavičić (Vrbanj na Hvaru, 1867. — Split, 1949.), književnik i političar. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji gradova za Hvar i Starigrad.

³ Pero Klaić, sin Miha Klaića (Zadar, 1862. — Beč, 1910.), odvjetnik i političar. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, biran u kuriji gradova za grad Dubrovnik. Istodobno tada je bio i zastupnik u Carevinskom vijeću.

⁴ Mato Radimiri (Dobrota, 1852. — Dobrota, 1923.), nadučitelj i politički radnik. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran od birača u kuriji gradova za Kotor—Perast—Herceg Novi.

⁵ Božo Korlaet (Sinj, 1846. — Dubrovnik, 1924.), profesor i politički radnik. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji vanjskih općina za općinu Sinj.

⁶ Josip Virgil Perić (Podbablje kraj Imotskog, 1845. — Zadar, 1919.), profesor i političar. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran od birača općine Imotski u kuriji vanjskih općina. Istodobno bio je i zastupnik u Carevinskom vijeću.

⁷ Brnja Kaboga (Caboga), veleposjednik u Dubrovniku. Bio je zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji trgovačko-obrtničkih komora za Dubrovnik i Kotor.

⁸ Vinko Matas, posjednik, načelnik skradinske općine. Zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji trgovačko-obrtničkih komora za Šibenik i Skradin.

⁹ Luigi Ziliotto, odvjetnik, načelnik općine Zadar. Jedan od najistaknutijih talijanaških vođa. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji gradova za grad Zadar.

¹⁰ Ante Dulibić (Šibenik, 1867. — Šibenik, 1935.), pravnik i politički radnik. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji gradova za grad Šibenik.

Split, 18. IX 1904.

Trumbić saopćava da je saznao da će početkom idućeg mjeseca biti sazvano zasjedanje Dalmatinskog sabora i zalaže se da bi se svi zastupnici našli na okupu u Zadru barem jedan dan prije zasjedanja kako bi se mogli dogovoriti o zajedničkom stavu prema nepoželjenom namjesniku Handelu.

Danas kad sam se vratio iz Zadra našao sam Vaš telegram u kojem mi javljate da ne uričem sastanak bez dogovora i da Vam je nemoguće na 22. Ovo mora da se odnosi na viest, koju je Jedinstvo¹ donielo da će sastanak biti na 22 t. m. Ja sastanak nisam urekao, niti bi se ikada to usudio učiniti bez Vašega znanja. Jedinstvo je onu viest izmislilo i u ovako ozbiljnoj stvari nabacilo ju lakoumno. Zašto je to učinjeno neznam, ali znadem da je ova viest prouzrokovala dosta smetnje, jer svak pa i zastupnici povjerovali su u nju a s druge strane čude se da nisu primili nikakva poziva. Ja sam činio da Narodni List² u jučerašnjem broju izpravi.

Ove sedmice bio sam dva puta u Zadru radi posala te sam govorio sa predsjednikom Ivčevićom. Pošto sam saznao da će na 6. doj. mj. biti sazvan sabor kao što je eto sazvan odustao sam od daljnjih koraka u pripravljanje sastanka kako smo se bili sporazumili kad sam bio kod Vas u Dubrovniku.

Otvorenje sabora u obće se smatra kao provokacija zemlji³. Ja svugdje gdje se o ovome govori kažem da sve stranke, prigodom sabora, moraju biti solidarne i zaključiti postupak jednodušno. Svi su za to bez razlike. Govorio sam i sa nekoliko autonomaških zastupnika i to sa konservantnijim i svi su odlučno za to da *cielo* zastupstvo mora biti složno. Cienim da bi se imali naći svi zastupnici u Zadru par dana prije otvorenja ili bar jedan dan. Sabor je na 6, biva u četvrtak. Mogli bi doći u Zadar dan prije u sriedu brzim ugarsko-hrvatskim parobrodom na 10 sati prije podne. Na 11 sati mogao bi držati sjednicu svaki klub napose da se u užem krugu najprije izmiene mnienja, osobito u pogledu zajedničkog djelovanja svih stranaka, a poslie podne mogli bi se eventualno sastati svi klubovi na zajedničku sjednicu. Razni zastupnici s kojima sam govorio drže također da je neophodno nuždan dogovor prije otvorenja sabora. Molim Vas s toga da me izvolite obznaniti jeste li i Vi toga mnienja te u tom slučaju ja ću pozvati članove našega kluba da budu u Zadru dan prije. Primio sam od Melka jednu razglednicu iz Firenze.

P. s.

Kako smo već govorili kad sam bio tamo, trebalo bi da javite i Vašim divljacima (Korlaet, Radimiri, Klaić, Caboga), kao i dvama zastupnicima u Beču Vukoviću⁴ i Ferriu,⁵ da dođu u Zadar na 5 doj.mj. Ferri je u Trpnju, a Vukovičeva je adresa na parlamenat u Beču tako mi je on rekao nazad malo dana.

¹ Jedinstvo — politički list, koji je izlazio u Splitu (1894 — 1905). Bio je glasilo Narodne hrvatske stranke.

² Narodni list — politički list, koji je izlazio u Zadru (1862 — 1920). Pokrenut kao glasilo dalmatinskih narodnjaka, što je i ostao za dugo vremena. Taj je list vršio golem politički utjecaj. Od svih političkih listova, koji su izlazili u Dalmaciji, on je imao najdulji vijek, a među njegovim urednicima najdulje ga je uređivao Juraj Biankini — punih 48 godina!

³ U to vrijeme u Dalmaciji je vladala velika napetost, izazvana uvredom, koju je namjesnik Erazmo Handel nanio Dalmatincima. Reagiranje dalmatinske političke javnosti na tu uvredu imalo je za posljedicu službenu istragu, koja je, snagom argumenta, teško teretila namjesnika Handela. Saziv saborskog zasjedanje kao da nije uvažavao tu napetost. Na početku tog zasjedanja Dalmatinskog sabora — kako je poznato — svi zastupnici jedinstveno, bez obzira na pripadnost političkim strankama, otkazali su vršenje svoje dužnosti dok Handel bude na položaju dalmatinskog namjesnika.

⁴ Antun Vuković, političar i ekonomski stručnjak (Makarska, 23. IX 1850 — Baden kod Beča, 7. IX 1930). Do 1901 bio je u Saboru zastupnik grada Makarske, od 1908 dalje kao zastupnik vanjskih općina Vrgorca-Makarske—Metkovića. Bio je zastupnik u Carevinskom vijeću.

⁵ Dr Jure Ferri, pravnik i političar (Trpanj, 1866 — Imotski, 1917). Zastupnik u Carevinskom vijeću za razdoblje 1900—1906.

Split, 13. VII 1905.

Trumbić iznaša svoje mišljenje o ponašanju dalmatinskih zastupnika u Carevinskom vijeću u Beču i zalaže se da se u saborskom klubu Hrvatske stranke prodiskutira i zauzmu jasni stavovi o raznim političkim pitanjima.

Primio sam oba zadnja Vaša cienjena pisma od 27. 6. i 12. t.m. Bio bih Vam pisao prije, ali su me posli zaokupirali kao izbori koji u nas počimlju na 21. t.m. pak porota itd.

Meni se čini da imate pravo što pišete glede ponašanja naših zastupnika u Beču. Oni naginju k Beču i ne mogu da proslave dva slova a da ne napadaju na Magjare. Ma koliko rekriminacije protiv Magjarima sa hrvatskog stanovništva bile opravdane, iste su u ovom času neumjestne, jer se time indirektno pomaže Beču. Vi znate kako sam imao prigode izraziti kad sam bio zadnji put kod Vas da ja dielim podpuno Vaše mišljenje što se tiče naših odnošaja spram Beča i Pešte pa stoga želim da i naši zastupnici u Beču sliede Vaš pravac što bi u ovim prilikama moglo biti od koristi. Ali da Vam istinu rečem, ja im se ne čudim, jer su naši zastupnici u Beču oduviek sliedili ovu politiku. Uviek im je bila misao vodlija, da će Austrija riešiti hrvatsko pitanje u našem smislu, da bi to bilo i u njihovom interesu da smo lojalan narod odan dinastiji itd. U novije doba počelo se ovo shvaćanje preokrećati u javnom mnienju i ovaj preokret već je djelomično predobio za se javno mnienje koje se je raskrstilo s nadom da ćemo od Beča ikada što dobiti, nego nasuprot da nas Beč prezire, da će nas izrabljivati dok bude mogao, a kad ne bude mogao, da će nas žrtvovati ma komu bilo bez ikakva obzira. Ovo znači dakako posve novu orijentaciju, koju mogu svi da najednom shvate i usvoje pa se odatle i rađaju sukobi ovih dviju struja. Ali ovaj sukob mene ne ozlovoljuje, pače me veseli, jer sam uvjeren da će nas dovesti do osvješćenja. U našem klubu, koji je nov,¹ još se nije raspravljalo o politici u širem smislu, pa radi toga nije se vele ni čuditi da zastupnici u Beču izrazuju nekoje ideje koje se ne mogu smatrati idejama samoga kluba. Ja mislim stoga da bi trebalo da se klub sastane te da razpravimo situaciju osobito u gornjem pravcu, a osim toga da se porazgovorimo hoćemo li što poduzet² u ovim prilikama. To mi se čini tim potrebitije što javno mnienje zahtieva da se nešto poduzme i suviše što smo mi osujetili zagrebački sastanak.² To je bila sreća, ali uslied toga nastao je takav položaj da svak očekiva što će sada hrvatski klub kad se Carevinsko vijeće zatvori. Meni se čini dakle da bi dobro bilo da u prvoj polovici kolovoza bude sjednica našega kluba. To će biti koristno za razbistrenje ideja, za bolje stopljenje našega Kluba u pogledu političkog pravca i za akciju koju bi se eventualno moglo poduzeti.

Nadajuć se da Vašemu krepkom zdravlju ljetna žega ništa ne smeta, izvolite primiti najiskreniji izraz dubokog štovanja.

¹ Odnosi se na novoosnovani saborski klub Hrvatske stranke. Taj klub nastao je poslije stranačkog ujedinjenja dalmatinskih narodnjaka i pravaša.

² Radilo se o inicijativi za zajednički sastanak opozicionih zastupnika u Hrvatskom saboru sa zastupnicima Hrvatske stranke u Dalmatinskom saboru.

Split, 3. II 1906.

Trumbić se ljuti na štetno pisanje u »Jedinstvu«, inicira održavanje prve sjednice Starješinstva i obavještava da će uskoro biti dovršeno Čingrijino poprsje.

Jedinstvo piše kao naručeno. Hoće da podkopa i poruši sve one koji su iskreno zauzeti za politički pravac što ga je označila riečka rezolucija.

Došao sam do potpunog uvjerenja da su posriedi nečisti posli. Nije to slučajno već naumice, po osnovi. Uz Jedinstvo stoji što direktno što indirektno nekoliko naših drugova, koji imaju nekih osobnih mržnjica i mizerija.

Te slabosti Jedinstvo znade izrabiti i izrabluje na način koji vidite. U zadnjem broju napada Vas a uzimlje tobože u zaštitu Milića; pa na koji način! Jedinstvo je vrlo pogibeljan list. Sve je kod njega tendencijozno. On je velika pogibelj za našu novu narodnu politiku. Trebat će da o toj stvari dobro promislimo. Za sada cienim da bi dobro bilo da sva naša štampa oštro reagira proti tendencijoznom pisanju Jedinstva. Što se mene osobno tiče neću prekrstiti ruke. Meni podvaljuje da sam austriski barketaš i da sam hotimice i u dogovoru s vladom omeo konferenciju. Podkopava me kao načelnika i hoće da me sruši poslie nego su me ljudi koji mu stoje blizu predložili i molili da se primim i zatim jednoglasno izabrali. Sada oni iz zasjede kopaju mi jamu.

Sada je za nas čas velike kušnje, koju moramo izdržati pobjedonosno. Inače zdravi neodvisni pravac narodne politike, što smo ga uputili bit će potisnut na stranu za dugo vrijeme i bog zna do kada.

Cienim da bi morali svakako držati prvu sjednicu Starješinstva¹ u Dubrovniku o Uskrsu kako smo na Rieci već govorili. Treba da ova institucija počne raditi i da steče ugleda. Ja se nadam da će do Uskrsa biti gotovo i Vaše poprsje,² te da ćemo Vam ga moći predati.

¹ Starješinstvo je organ Hrvatske i srpske zajednice. Ova zajednica je bila osnovana sa svrhom »da se brine za zajednički rad sviju hrvatskih i srpskih narodnih političkih stranaka«. Starješinstvo su sačinjavali predsjednici stranaka i još dva člana izvan stranaka. Ova dvojica su birana zato »da se dade mogućnost zastupanja i patriotskim strujama političkim izvan stranaka« (čl. 3 Osnove pravilnika narodne hrvatske i srpske zajednice)

² Poprsje Pera Čingrije radio je kipar Ivan Meštrović na zamolbu upravnog odbora Hrvatske stranke. Stranka je time željela odati priznanje Peru Čingriji kao svom predsjedniku, a u povodu 35-godišnjice njegova kontinuiranog zastupničkog djelovanja u Dalmatinskom saboru.

Split, 24. III 1906.

Trumbić izvještava o organizaciji Hrvatske stranke u Splitu i izražava želju da se održi sastanak saborskog kluba na kojem bi se odlučilo o sazivu sastanka cijele Hrvatske stranke, tj. njenih predstavnika iz svih dalmatinskih općina. Ujedno, on informira Čingriju i o nekim štetnim međusobicama, koje vladaju među političkim ljudima u Splitu.

Odgovaram na Vaš cijenjeni list od 16 t.m. i to na ime našeg upravnog odbora. Nisam mogao da Vam odgovorim prije nego li je rečeni odbor držao sjednicu. Da znate što je taj odbor, kazat ću najprije kako je organizirana naša stranka u Splitu. Imamo najprije Narodni zbor od 50 lica koja izabiru pripadnici naše stranke na jednoj velikoj skupštini. Iz krila toga odbora izabran je pak upravni odbor od 11 lica. Sbor je kao neko vijeće stranke, a upravni odbor jest eksekutivni organ Sбора i stranke. U zadnje doba držali su sjednicu Sbor i upravni odbor te je na jednoj i na drugoj sjednici bilo govora o zadnjim političkim događajima. U Sboru nalaze se *svi* zastupnici *hrvatske* stranke koji stanuju u Splitu a tako isto i u upravnom odboru. Pošto Dr Majstrović¹ nije član *hrvatske* stranke stoga on ne pripada ni jednom ni drugom tielu, niti je prisustvovao rečenim sjednicama. List što Vam ga je pisao g. Borčić² koji je predsjednik Sбора i upravnog odbora (dočim ja sam podpredsjednik) odnosi se na ono što je bilo govoreno u sjednici *upravnog odbora*.

Vaš list od 16/3 priobćio sam upravnom odboru, naravski samo u onom dielu koji se odnosi na pitanje sastanka našega saborskog kluba dotično občinskih predstavnika. U listu što Vam ga je pisao g. Borčić ima nekih netačnosti, te mi je upravni odbor naložio da Vam priobćim točno što mi želimo, naime želimo da biste za Veliku nedjelju sazvali sjednicu *saborskog kluba hrvatske stranke* bez občinskih predstavnika sa dnevnim redom što Vam ga je priobćio g. Borčić. Na klubskoj sjednici pak imat će se odlučiti kada i kako da se sazove sastanak Hrvatske stranke iz ciele Dalmacije i koga da se na taj sastanak pozove, da li same občinske predstavnike ili još koga. Na klubsku sjednicu meni se osobito čini da biste imali pozvati i hrvatske zastupnike na Carevinskom vijeću, koji jer nisu članovi našega sabora ne pripadaju našem saborskom klubu, a to su Vuković i Ferri. Ne šaljem Vam podatke glede občina s ovu stranu Neretve s razloga što sada ne treba, a o tome moći ćemo govoriti na klubskoj sjednici.

Što se tiče Dra Majstrovića, pošto je on prigodom zadnjeg saborskog zasjedanja prisustvovao klubskim sjednicama kao hospitant s toga naš upravni odbor cieni da biste ga imali pozvati kao hospitanta i na klubsku sjednicu, koja bi se imala držati Velike nedjelje.

Što se tiče mjesta gdje da se klubska sjednica drži, može biti u Splitu, ali, ako Vi mislite, možete držati i u Dubrovniku, pače meni se čini da bi u Dubrovniku bilo zgodnije, tim više što ćemo Vam tom prigodom moći predati poprsje ako li bude gotovo kao što se nadam.

Toliko na ime upravnog odbora. A sada od moje strane da Vas izviestim o našim prilikama.

Poslie Rieke, kako znate, pokazalo se ovdje medju nekima veliko nezadovoljstvo. Na čelu tog nezadovoljstva bili su naši klubski drugovi: Grgić³, Manger⁴, Borčić i Milić⁵. Njihove tužbe konkretirale su se u tomu, što je Dr Smodlaka⁶ bio pozvan na Rieku, što je bilo izabrano Starešinstvo i u isto odabran Smodlaka i što se držalo tajnom sve što se govorilo na prekonferenciji na Rieci. Sve te žalbe, kako ćete znati, našle su izražaja u Jedinstvu, a osobni žalac imale su naperen proti meni, te mi se podmećalo da sam ja osujetio sastanak s Magjarima, dogovorio s vladom kad sam bio u Beču svršetkom prošloga siečnja! Grgić je upravo biesan, Manger takodjer, jer za nj ništa ne valja što drugi rade. Borčić je bio ljut jedino radi Smodlake, a inače bio je na sjednicama objektivan, a Milić je tendenciozno mućao prikazujući se nekom žrtvom, jer da se sve radilo iza njegovih ledja.

Vika na Smodlaku nije radi njegova odstupa pred 2 godine, nego radi toga što je na jednom javnom sastanku koji se držao ovdje pred nekoliko mjeseci rekao da je jedan put čuo od nekog češkog zastupnika da su zastupnici dalmatinski na carevinskom vijeću *sramota i kukavština*, pa odatle zaključujem da Vi niste smjeli pozvati toga čovjeka na Rieku radi obzira prema našim zastupnicima u Beču, koje je tako krvavo uvrijedio i da se nije smio birati s istoga razloga u Starješinstvo. Glede Starješinstva prigovaraju, najviše Grgić i Manger, da tu instituciju neće priznati i stoga razloga što bi naš klub bio stavljen pod kuratelnu Starješinstva. Jedinstvo i rečena gospoda, da iskale svoj jal prema meni, bacali su odgovornost radi svega na me. Na sjednici dao sam razjašnjenja sa stvarnim podacima, pročitavši sva pisma i brzojavke izmjenjene prije sastanka predkonferencije. Kazao sam kako je malo dana prije predkonferencije Dr Medaković⁷ pisao meni list u kojem je istakao da zagrebačka koalicija želi da se na predkonferenciju pozovu predstavnici svih stranaka koje su pristale na Riečku rezoluciju, da sam taj list odmah priobćio Miliću koji je misao odobrio i da smo oba, ja i on, brzojavno odgovorili Dru Medakoviću da pristajemo te da smo odmah poslali također Vami brzojavku obznanjujuć Vas što smo odgovorili Medakoviću i da ste nam Vi brzojavno odvrtili da ste pristali na ono što Vam je Medaković pisao. Pročitao sam zatim list što ste ga Vi odmah zatim pisali Miliću u komu ste mu priobćili da ste pozvali također i Demokratsku stranku da i ona pošalje svoga izaslanika na predkonferenciju, a da je ona pak poslala svoga predsjednika Smodlaku. Tim razjašnjenjem otupio sam žalac proti meni, ali su se dotična gospoda i nadalje tužila na Smodlaku, jer da on nije smio doći na predkonferenciju. U istinu, sva su ta gospoda u isto doba priznavala, da Vi niste pozvali putem demokratske stranke Smodlaku u namjeri da učinite na žao bečkim zastupnicima.

Iz svega ovoga proizlazi da će Grgić i dr. na klubskoj sjednici podignuti pitanje Smodlake i Starješinstva. Meni se nasuprot čini da bi se na sjednici imalo više baviti sa stvarnim pitanjima nego li sa osobnim, osobito sa pitanjem organizacije stranke tim više što su izbori za carev. vijeće na pragu. Pišete mi da su Vam sve ove stvari dodijale. Nečudim Vam se, jer i mene je više puta došla volja da pošaljem belaju sve ove petljanije, ali kako dobro opažate ne moremo, jer ne bi bilo ozbiljno i iznili bi odgovornost za posljedice koje bi nastale. Ovo su časovi velike kušnje pred kojom ne možemo uzmaknuti. Pravac politički koji smo prigrlili bez dvojbe je zdrav, odgovara dostojanstvu i interesima naroda, pa stoga ne smijemo ga napustiti. Nadamo se da može također biti i uspjeha.

¹ Ivan Majstrovic (Dragljane kod Vrgorca, 1868. — Split, 1947.), advokat i političar. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji vanjskih općina za Vrgorac—Makarsku—Metković.

² Lovro Borčić (Split, 1845. — Trst, 1911.), profesor i političar. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran od birača splitske trgovačko-obrtničke komore. Istodobno bio je i zastupnik u Carevinskom vijeću.

³ Eduard Grgić (Vranjic kraj Splita, 1863 — Split, 1954), advokat i politički radnik. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji veleoporeznika za grad Split.

⁴ Ivan Menger (Split, 1841 — Split, 1919), advokat i politički radnik. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji veleoporeznika za grad Split.

⁵ Vinko Milić (Split, 1833 — Split, 1910), sudac i političar. Tada zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji gradova za grad Split.

⁶ Josip Smodlaka (Imotski, 1869 — Split, 1956), advokat i političar. Tada predsjednik Hrvatske pučke napredne stranke i urednik njena organa »Sloboda« u Splitu.

⁷ Bogdan Medaković (Novi Sad, 1854 — Beč, 1930), političar. Tada predsjednik Srpske samostalne stranke. Član je delegacije za pregovore s mađarskom opozicijom u duhu primjene Riječke i Zadarske rezolucije. Nakon pobjede Hrvatsko-srpske koalicije u bankskoj Hrvatskoj postao je predsjednik Hrvatskog sabora.

Split, 11. IV 1906.

Trumbić kaže da je pročitao oba dostavljena mu brzojava koja je Košut poslao Čingriji i da ih je stavio na uvid svojim stranačkim drugovima u Splitu na koje su proizveli jak utisak.

Malešević¹ mi je predao 2 priložene brzojavke koje su danas za Vas stigle. Košut² je odgovorio hrvatski (razumije se sastavio je Supilo³), što je od njega vrlo lijepo.

U odgovoru Košutovu vrlo je važna ona stavka o Hrvatskoj. Kuenovski režim primiče se kraju ako u Hrvatskoj bude ljudi. To je zasluga Dalmacije koja je onima preko Velebita pomogla i učinila za nje što sami nebi nikada bili mogli.

Brzojavku sam Košutovu dao izložiti i učinila je veliki utisak ovdje. I u klubskoj sjednici mnogo se govori, ali tako da mi možemo biti vrlo zadovoljni.

Želim Vam sretne nastajuće praznike kroz koje ćete se moći malo odmoriti.

¹ Đuro Malešević, suprug Čingrijine kćeri Klare.

² Ferenc Kossuth (Pešta, 1841 — Pešta, 1914), mađarski političar, predsjednik Nezavisne stranke i njen zastupnik u peštanskom saboru. Kao šef udružene mađarske opozicije bio je član mađarske delegacije za pregovore sa predstavnicima Hrvatske u duhu primjene Riječke rezolucije.

³ Frano Supilo (Cavtat, 1870 — London, 1917), političar, urednik riječkog »Novog lista«. Imao je veliku ulogu u organiziranju riječkog sastanka hrvatskih političara i donošenju Riječke rezolucije, a isto tako i u akciji za njenu primjenu.

Na Pannoniji¹, 17. IV 1906.

Trumbić informira Čingriju o razgovorima koje je imao sa Franom Supilom na Rijeci. Supilo je bio nekoliko dana u Pešti, vratio se i opet otputovao u Peštu. Trumbić moli Pera Čingriju da Košutu odmah pošalje telegram, kojim će akreditirati Frana Supila u Pešti i time mu olakšati potrebne kontakte. Ujedno, Trumbić informira Čingriju i o političkim prilikama u banskoj Hrvatskoj.

Pišem Vam na brodu na povratku s Rieke, gdje sam bio uslied brzojavke Supila, koji je i Vami brzojavio na Uskrs ne znajući jesam li u Splitu ili u Dubrovniku. Njegov telegram primio sam na Uskrs u jutro prije Vašega. Supilo je, kako znate, bio nekoliko dana u Pešti i govorio je sa Košutom, Apponym² ili Polonyem³. U novom ministarstvu ova tri sačinjavaju jednu grupu 1848. g. te su manjina prema ostalim kolegama koji se drže 1867. Košut i družina namj su najbliži i zastupaju sporazumak Magjara i Hrvata naviešten Riečkom rezolucijom. Ostali članovi ministarstva ili su pozitivni ili su u tom pogledu bili rezervirani dok koalicija nije došla na vladu, a između tih rezerviranih na prvom je mjestu Andrassy⁴, ministar unutarnjih posala. Ministarstvo je dakle podijeljeno u dva tabora obzirom na Hrvatsku, te bi Košut i dr. htjeli da se u Hrvatskoj uspostavi ustavno vladanje eliminiranjem one klike, koju predvodi Tomašić⁵, dočim drugi ne misle žrtvovati tu kliku

Zp
Split 11/4 1906

Učtivo vam Gosp. Predsjedniče!

Našim mi je predao 2 prigodne
bezopaske, koje su samo za vas stigle.

Košut je odgovorio hrvatski pravnici se
sustavno pitali, što je od njega vrlo lepo.

U odgovoru Košutu na je rekao da
stavica o Hrvatima. Kuvinski režim
primiče se Krapu, ako u Hrvatskoj bude
ljudi. To je zasluga Tamarice, koja je
omogućila preko Vukobita prouglasiti i učiniti
čak i što sami učiti nikada bili mogli.

Objavila sam Košutu da je izložiti i
učiniti je viditi utičak ovdje. I D. K. K. K.
što je spriječi mnogo se govori, ali tako da
mi vjerojano biti vrlo zadovoljni.

Želim vam sretnu nastupnu prouglasiti,
koju hoće biti se svi učelo usmjeriti.

S obilicima postovnijem Vam idam

Tamarica

osobito stoga što su s ljudima te klike toliko i toliko godina sjedili u klubu bivše liberalne stranke. U svezi s time Košut je naputio Supila da podje svakako u Andrassyja i njega informira o hrvatskim stvarima te mu je dao list, u kojem je pisao Andrassyju da se može podpuno osloniti na informacije što će mu ih Supilo dati o stanju stvari u Hrvatskoj. Supilo je bio u Andrassyja, ali ovaj je bio silno zaokupljen poslom te mu je dao rendez-vuus za sriedu 18. t. m. biva sutra. Može biti, da je Andrassy odgodio za sutra taj razgovor doista radi posala a može biti i stoga što je htio imati vremena da se prije drugdje informira. Supilo je jutros otputovao s Rieke, te je danas popodne ostao u Zagrebu, a sutra će u jutro bit u Pešti. Ministarsko vieće još se nije bavilo o hrvatskom pitanju, pa prije te sjednice ima se pripraviti zemljište. Košut je rekao Supilu da poslije razgovora s Andrassyem dodje za informirat te mu je dao naputke potrebite, kojih se ima držati u razgovoru s Andrassyem.

Za sada potrebito je da se u Hrvatskoj počne spremati što treba da se odnošaji smiruju. Zato treba impuls iz Pešte i rad u Hrvatskoj, a cilj je taj da odstranjenjem klike Tomašić i družine spremi se zemljište tako da kod nastajućih izbora dodje u sabor zagrebački većina, koja će glasovati slobodoumnu izbornu reformu. Nego kako znate u Hrvatskoj je velika nepri- lika radi pomanjkanja ljudi. Nije moguće ni pomisliti da bi zagrebačka koalicija hrvatskih i srpskih neodvisnih stranaka mogla dobiti na novim izborima većinu proti složnim magjaroncima i proti tobožnjoj opoziciji Fran- kovaca⁶, Radićevaca⁷ i furtumaša⁸. S toga valja računati na nekoje elemente današnje vladine stranke, koji ne spadaju u Tomašićevu kliku i tako stvorivši magjaronске disidente uporište sile za ostvarenje nove konstelacije. Neprilika radi pomanjkanja osoba odnosi se najprije na pitanje bana. Nema u Hrvat- skoj jedne sгодne osobe, koja bi mogla sjesti na bansku stolicu i voditi politiku riečke rezolucije. Imbro Josipović⁹ i baron Pavao Rauch¹⁰ bili bi dvie osobe nekoga imena ako ne spadaju u kliku Tomašića, ali Josipović je poštena budala, a Rauch je pijanac i prisilio svoju ženu, bogatu bečku mljinaricu, da otidje od njega, jer ju je u pijanom stanju htio prisiliti na orgije s njegovim prijateljima. Tako je stanje žalostno da će biti sreće ako u Pešti nadju jednoga poštenoga Magjara za hrvatskoga bana samo da bude proniknut slobodnim duhom. Hrvatska je slomljena, leži pak, nije dosta osloboditi je veriga već treba uhvatiti ju za ruku, dignuti je da se nauči hodati. Ovo što sam Vam izložio Supilo je dosta jasno razvio u članku što ga je ovih dana sa svojim potpisom obielodanio u Novom Listu¹¹. Supilo je spremio jedan pismeni promemoriya za Košuta po želji ovoga i što će je ovaj upotrebiti u sjednici ministarskog vieća kad se bude raspravljalo o hrvatskom pitanju. Taj mi je promemoria pokazao te ga je sobom ponio. U njemu se ističe i dokazuje što je najpotrebitije da se danas učini u Hrvatskoj. Nego ima nešto drugo. Supilo opaža da u Pešti od Hrvata nema nikoga i da se on sam ondje mješa, pak će mu mnogi prigovarati što se prti i to oni Hrvati, naravski, koji nisu za ništa, a s druge strane u Pešti nema ovlasti, jer je samo novinar i nikoga ne zastupa. Stoga on mi je istakao da bi trebalo da Magjari znadu da on radi s namj dogovorno, a to da može najviše vriediti, jer dalmatinci uzdrže moralni prestiž ciele naše politike s magjarima. To se meni učinilo posve umjestno, pa smo razgovarajuć se došli do zaključka da bi trebalo da ga Vi, kao predsjednik, akreditirate u Pešti i to sa jednim telegramom na Košuta što bi ga ovaj imao sutra primiti kad Supilo podje u njega i prije nego podje u Andrassyja.

Telegram što smo ga zajedno udesili mogao bi glasiti od prilike ovako:
I. Ec. Fr. K. Pest

Persona a Lei ben nota, nel presentantesi oggi, espora quanto Corrisponde ai nostri intendimenti, merita della nostra piena fiducia. Saluti ec. Čingrija.

Ako budete s ovim sporazumni, trebali bi da brzojavku pošaljete odmah kad primite ovaj list tako da ju Košut primi do 10 sati ili 11 sati sutra prije podne.

Nego što se ima radiť u Zagrebu? Otvara se sabor, i opozica bezglava može učiniť sto nespretnosti i pogrešaka. Magjaroni nastoje nek se sabor odmah raspusti i odmah da se odrede novi izbori. Dobivši većinu, oni bi dakako Magjarima dokazali da su oni odlučujući faktor u Hrvatskoj s kojim u prvom redu treba računati. S naše strane s toga valja nastojati da sabor ne bude raspušten tim više što mu rok traje, čini mi se, cielu ovu godinu. I to je istaknuto u promemoriји. Naše opozicionalice u Zagrebu trebalo bi ubrazditi i voditi da u saboru ne čine pogrešaka, a to bi mogli jedino valda mi iz Dalmacije. Supilo je želio da ja pođem u Zagreb i ostanem 10—15 dana, ali na to ja nisam mogao nikako pristati. Jučer sam govorio s Drom Medakovićem koji mi je kazao da je govorio s Vami. Govoreć s njime o ovom poslu, došli smo do zaključka da bi dobro bilo što prije uzraditi da naša hrvatsko-srpska delegacija izabere jedan eksekutivni pododbor od tri lica, od kojih jedno iz Dalmacije a dva iz Hrvatske, te bi ovaj iz Dalmacije u toj vesti mogao poč u Zagreb i raditi što treba. Iz Dalmacije biste bilj Vi kao predsjednik, a Vaš zamjenik mogao bih biti ja, te kad bi Vami smetalo putovati mogao bih ja poč u Zagreb. Medaković je rekao da će govorit s koalircima u Zagrebu koji će imenovati ona dva iz Hrvatske. Pošto nije moguće sazvati sjednicu naše delegacije za samu ovu stvar, a pošto je stvar očito potrebita, s toga mi smo mnienja da Vi pišete o toj stvari u Zagreb na predsjednika koalicije (čini mi se da je Grga Tuškan¹²) i da im priobćite da ćete u tom eksekutivnom odboru biti iz Dalmacije Vi a ja Vaš zamjenik a oni da izaberu dvojicu. Miliću možete Vi pisati da li pristaje na ovo.

Ako gornju brzojavku pošaljete Košutu valjalo bi da istodobno ili valjda još prije pošaljete Supilu viest ovako:

Frano Supilo

Pešta

Hotel Pannonia

Brzojavka odpremljena

Čingrija

Ja ću ovih dana bit u Splitu, te ako bude što potreba, možete mi pisat.

¹ Pannonia — putnički parobrod

² Albert Apponyi (Beč, 1846 — Zeneva, 1933), mađarski političar, član delegacije udružene mađarske opozicije za pregovore s predstavnicima Hrvatske u duhu primjene Riječke rezolucije.

³ Geza Polonyi (Zsitvekenezen, 1848 — Budimpešta, 1920), mađarski političar. Zalagao se za nezavisnot Mađarske. Kao istaknuti pristaša udružene opozicije postao je tada u njenoj vladi ministar pravde.

⁴ Gyula Andrássy (Töketebebes, 1860 — Pešta, 1929), mađarski političar. Tada, u novoj mađarskoj vladi, bio je ministar unutrašnjih poslova.

⁵ Nikola Tomašić (Zagreb, 1864 — Trešćerovac, 1918), sveučilišni profesor i politički radnik. Voda »Narodne« (mađaronske) stranke. U toku velike krize dualizma, poslije izborne pobjede kojom je mađarska udružena opozicija došla na vlast u Mađarskoj, on se stavio na stranu politike bečkog dvora.

⁶ Sljedbenici Josipa Franka, rukovodioca Ciste stranke prava.

⁷ Sljedbenici Antuna i Stjepana Radića, osnivača i rukovodilaca Hrvatske seljačke pučke stranke.

⁸ Furtimaši — nadimak za pristalice klerikalne stranačke grupacije u banskoj Hrvatskoj početkom 20. st. Taj nadimak su dobili po gestu kojim su kriomice, na prevarantski način, izmamili Strossmayerov potpis za njegovo pristupanja njihovoj strani. Strossmayer je opovrgao svoje tobožnje pristupanje toj strani, izjavivši da je njegov potpis izmamljen kradomice (tj. »furtim«).

⁹ Imbro Josipović (Kurilovec, 1834 — Beč, 1910), političar, bio zastupnik u Hrvatskom saboru. Godine 1906. povukao se od daljnjeg sudjelovanja u aktivnom političkom životu.

¹⁰ Pavao Rauch (Zagreb, 1865 — Martijanec kraj Varaždina, 1933), sin nekadašnjeg bana Levina Raucha. Zastupnik u Hrvatskom saboru. Od kraja 1907. deklarirao se kao protivnik Hrvatsko-srpske koalicije. Početkom 1908 imenovan je banom.

¹¹ Novi list je izlazio u Rijeci (1900 — 1915). Pod uredništvom Frana Supila (1900 — 1914) bio je vrlo popularan i utjecajan politički list.

¹² Grga Tuškan (Velemerić kod Karlovca, 1845 — Sisak, 1923), političar. Zastupnik u Hrvatskom saboru. Predsjednik Hrvatsko-srpske koalicije.

10.

Split, 19. IV 1906.

Trumbić ovim telegramom požuruje da Čingrija pošalje brzojav Košutu u Peštu u vezi s akreditiranjem F. Supila.

Absolutno žurno nuždna ona brzojavka. Nije mjesta formalnim obzirima. Pristajem sjednicu delegacije. Brzojavit ću sutra dan.

11.

Split, 20. IV 1906.

Trumbić šalje telegram Peru Čingriji u vezi s putovanjem na dogovoreni sastanak.

Nesgodno Wurmbrandom¹ jer treba putovati preko Steinbrucka. Stoga ako moguće odredite sjednicu delegacije ponedjeljak tako bi putovali odavle nedjelju brzim Rijeka. Ako to nije moguće pristajem Wurmbrandom. Molim konačnu odluku do večeras da mogu eventualno noćas putovati.

¹ Ime putničkog parobroda

12.

(Split), bez datuma¹.

Trumbić obavještava Čingriju o izboru načelnika općine Lečevica, o dogotovljenju Čingrijina poprsja i o situaciji u prekovelebitskoj Hrvatskoj.

Kako sam brzojavno predvidio, bio je izabran načelnikom općine Lečevičke Lovre Matas. On je naše stranke te ako niste do sad pošaljite mu poziv i to u Split, jer ovdje ima trgovinu.

Jučer mi je Marović pisao da mu je Kulišić iz Vrlike preporučio da zovemo one varoši na sastanak Ivana Plazonića p. Nikole, 2. og prisjednika one općine.

Došlo je Vaše poprsje koju je baš liepo. Izložit ćemo ga ovdje, a na sastanku, mislim, da ćemo Vam ga predati.

Primio sam Vaš cijenjeni list 2 t.m. i onu famoznu obavijest brzojavnog ureda.

U Zagrebu je preokret podpun, ali uspjeh frankovaca ne sluti na dobro. U nedjelju su mi brzojavili da dođem u Zagreb, ali nisam mogao, te ću poći sutra ako mi opet brzojave.

¹ Iako ovo pismo nije datirano, iz njegova sadržaja da se zaključiti da je ono pisano u svibnju 1906. pa smo ga zato i uvrstili na ovom mjestu.

13.

Split, 29. V 1906.

Trumbić saopćava da je dalmatinski zastupnik u Carevinskom vijeću J. Biankini izabran za člana austrijske delegacije, te da želi radi svoje aktivnosti u tom svojstvu znati kakve stavove ima Hrvatska stranka u Dalmaciji prema nekim pitanjima s područja unutarnje i vanjske politike.

Naši zastupnici u Beču izabrali su za delegata iz Dalmacije Biankina. Jučer sam primio od njega list, u kojem mi predočuje svu važnost i mučnoću svoga položaja prema današnjoj političkoj situaciji. On bi htio svoje držanje u delegacijama¹ udesiti prema raspoloženju i intencijama Hrvatske stranke, pa stoga želi da mu ova putem svoga upravnog odbora dađe sviet glede njegova držanja uobče a posebice glede ovih pitanja

- 1) o vanjskoj i unutarnjoj politici
- 2) o kopnenoj vojsci
- 3) o ratnoj mornarici
- 4) o Bosni i Hercegovini

Ja sam njemu brzojavio danas da me obznani, koji se dan otvaraju delegacije.

Stvar je jako važna i upravni odbor, po mojem mnienju, bio bi dužan da dađe svoje mnienje kad ga Biankini pita.

Ali ako se ima sastati upravni odbor, trebalo bi to odmah učiniti i pozvati članove brzojavno, mislim, u Spljet, jer je najpristupnije.

Borčića i Dulibića ne treba pozivati, jer su oni u Beču.

¹ Delegacije su sačinjavali predstavnici bečkog (austrijskog) i peštanskog (mađarskog) parlamenta. Ovaj zajednički parlamentarni organ bio je nadležan za razmatranje i dogovaranje poslova od interesa za oba dijela monarhije.

14.

Split, 5. VI 1906.

Trumbić izvještava P. Čingriju o tome što je brzojavio J. Biankiniju i žali se na pisanje Smodlakine »Slobode«.

Primio sam Vaš cijenjeni list od 2 t.m. Čim sam primio Vašu brzojavku nazad malo dana brzojavio sam don Juri¹ u Beč da se sastanak upravnog odbora ne može održati bez njega i da stoga javi kad bi mogao doći te sam

mu u isto doba stavio u izgled da bi sastanak mogao biti sutra na 6. t.m. On mi je odgovorio da ne može nikako doći i tako sastanka neće biti. Ja sam smatrao potrebitim da mu priobćim sadržaj Vašega lista od 2. t.m. te sam mu jutros pisao i pisao sam mu također da se stavi u doticaj sa delegatima iz Hrvatske.

Glede Smodlake ja mu nemogu direktno ni indirektno ništa da rečem. On me je grubo napao u Slobodi² bez ikakva razloga i prikazao me u ružnom svijetlu. Ja nisam namjestniku priredio nikakve balameleke nego mu je občina iskazala skroz službenu uđvornost. Smodlaka tjera demagogiju i ništa drugo. Našoj politici on nemože ništa prigovoriti, pa stoga napada na osobe da opravda svoj *raison d'être*. Zadirkiva ne prestance u t.z. »Bečane«, izvrgava ih ruglu i prikazuje ih svietu kao da su najgori prodanci. Sad je stao udarat na me, izrazujuć mi tobož »simpatije« i tako malo po malo doći će do toga da će moći objaviti da su svi ljudi »Hrvatske stranke« izmećari, prodanci itd. To je demokracija u Splitu, a takvi su Vam pučki vođe u Dubrovniku i svi ovi koji politiku shvaćaju sa stranačkog stanovišta.

¹ Odnosi se na Jurja Blankinja.

² Sloboda — politički list, koji je 1905. pokrenuo Josip Smodlaka u Splitu. List je bio organ Hrvatske demokratske stranke, odnosno Hrvatske pučke napredne stranke. Izlazio je do kraja srpnja 1914.

15.

Split, 15. VII 1906.

Trumbić javlja da je bio mjesec dana u Italiji i Švajcarskoj i da je na povratku razgovarao sa Supilom u Rijeci koji se bio upravo vratio iz Pešte. Iznosi i nekoliko zapazanja o političkom životu u banskoj Hrvatskoj i u Dalmaciji.

Bio sam u Italiji i Švajcarskoj sa ženom mjesec dana. To vrieme sam htio počivati pa nisam od kuće primio nikakvih viesti, ni pošte, ni novina. Kroz cielo vrieme osim ono malo rieči što bi kad i kad bilo u talijanskim listovima. Kad sam došao kući našao sam dva Vaša lista. Ne zamjerite s toga ako Vam se dosad nisam odazvao.

Vidio sam u Narodnom Listu *nepolitički* članak Curčića. Lako je njemu lamentirati, ali je teško našima u Zagrebu i u Pešti *raditi*. Na povratku bio sam na Rieci gdje sam govorio sa Supilom koji se ovaj čas bio vratio iz Pešte. On me je bio informirao o svim zakulisnim intrigama Khuenovaca — frankovaca, koji složno nastoje da osujete svaki uspjeh naše koalicije a da se povrati stari sistem, koji će gnjaviti narod, a Frank će deklamirati u ime načela o Hrvatskoj ujedinjenoj, samostalnoj itd. Imenovanja vladinih predstojnika u Zagrebu još danas nisu gotova. Sve se radi da se to osujeti. Izmišljena denuncija frankovaca »Hrvatskog prava« da je srbski poslanik (Vujić) u Beču dao banket našim delegatima i pred njima nazdravio kralju Petru kao kralju svih južnih Slavena, ide također za tim da se osujeti imenovanje nove vlade u Zagrebu i da hrvatsko-srbska koalicija bankrotira. Sada sam primio brzojavku od Supila kojom mi preporuča da brzojavno telegrafiram u Peštu. To sam odmah i učinio i baš grofu Batthyanyu¹, komu sam brzojavio da ovo otezanje imenovanja prouzrokuje veliko nezadovoljstvo i služi sredstvom opakoj agitaciji protivnika te mu stavio na srce da preporučí na nadležnom mjestu žurno riešenje.

Košutu nisam htio brzojavljivati, jer je ministar i jer je brzojavna depeša javna stvar.

Naši u Zagrebu pametno rade, oni progutavaju mnogo toga, što se danas ne može za nas povoljno riješiti, a nastoje da dobiju novu vladu i da provode reformne upravne i ustavne kod kuće, i da se narod tako politički ojača.

Glede naših odnošaja u Dalmaciji, kako se vidi, naša je naj slabija strana naše zastupstvo u Beču. U delegacijama Biankini se je dobro ponio. Doznao sam da je govorio s Košutom dva sata. Znam da je još od prije Košut želio s njim se upoznat. Kad se vrati saznat će što su govorili. Valja da se staramo za nastajuće izbore za carevinsko vijeće i za kandidate. Ovo je glavna stvar, ali najteža. Novi izbori cijenim da će se provesti po starom zakonu, jer mi se čini da nije moguće da novi zakon prođe u parlamentu. No moglo bi se dogoditi da nakon što novi zakon prođe u odboru, te ako se u parlamentu pojavi proti njemu obstrukcija, da ga vlada proglasi putem čl. 14.

U našoj stranci ima, dakako, koješta, ali opet nije posve ni loše. Ja se nadam da ćemo iz izbora izaći dobro ako nađemo prilične kandidate. Bilo bi potrebno da se mjestne organizacije maknu premda se bog zna što ne nadam jer znamo kakav je naš svijet.

¹ Teodor Batthyany (Zalazsentgroton, 1859 — Novi Sad, 1931), mađarski političar. Bio je član delegacije mađarske udružene opozicije za pregovore sa predstavnicima Hrvatske u duhu primjene Riječke rezolucije.

16.

Splīt, 16. VII 1905.¹

Trumbić saopćava da je na Supilov poticaj poslao brzojav grofu Batthya nyju u Peštu podupirući Supilovo požurivanje imenovanja nove vlade u Zagrebu. Nadalje, Trumbić ukazuje i na spletke uperene priv Hrvatsko-srpske koalicije sa strane Khuenovaca i pristaša Čiste stranke prava.

Jučer sam primio brzojavku od Supila u kojoj mi preporuča da brzojavim u Peštu podupiruć njegovo požurivanje imenovanja nove vlade u Zagrebu. Ja sam se odazvao i nisam htio brzojaviti Košutu budući ministar, već sam brzojavio grofu Teodoru Batthyany baš kako sliedi: Lungo ritardo delle nomine in Croazia provoca malcontento scorso instrumento denenziosa agitazione aversaria. Apoggi caldamente sollecitazione da parte Supilo. Prego prestarvisi in luogo indicato. Sinoć pak kad sam Vam pisao, ovo sam Vam priobćio. Noćas dobio sam drugi telegram od Supila koji mi javlja sinoćni polazak iz Zagreba i preporuča da brzojavim Vam da i Vi brzojavite u Peštu. Jutros misleći da će Vam bit Salonom² stigao moj jučerašnji list brzojavio sam Vam a Vi ste mi odgovorili da list niste primili. Nadam se da ćete ga primiti sutra ujutro zajedno s ovim. Iz Pešte bio mi je pak povraćen telegram otpavljen na Batthyanya s opaskom da nije u Pešti i da je otišao bez da je ostavio adrese. U isto doba primio sam od Supila opet brzojavku iz Zagreba koja ovako glasi: Polazim u Peštu hotel Pannonia, spletke se nastavljaju.

Kako vidite spletke intriganata uspejavaju. Khuenovci i čisti³ denunciraju koaliciju i nastoje oštro da se sav novi kurs omete i povrati prijašnji zulum.

Pošto Batthyany nije primio moju brzojavku, to sam brzojavno priobćio Supilu. Mislim da bi bilo dobro da Vi sutra brzojavite Košutu od prilike u smislu telegrama što sam ga ja bio poslao Batthyanyu.

¹ Umjesto: 1905. (kako je slučajno, zabunom, napisao A. Trumbić) treba da bude: 1906.

² Salona — putnički parobrod.

³ Pristaše Čiste stranke prava.

17.

Split, 17. VIII 1906.

Trumbić informira da je razgovarao s namjesnikom u Zadru u vezi s predstojećim kraljevim dolaskom u Dalmaciji. Moli Čingriju da pošalje zastupniku Zagorcu jedan primjerak pravilnika Hrvatske stranke.

Primio sam Vaš cijenjeni list od 13. t.m. U ponedjeljak sam bio u Zadru i govorio sam s Namjestnikom. Što se tiče kraljeva dolaska, on mi je rekao da je njegovo putovanje vojničko a ne političko a ja sam mu s moje strane izrazio mnijenje da ne treba okupljati ni zastupnike ni načelnike tim više što će predsjednik sabora stići na poklon. I Nardelli¹ je s time sporazuman te o ovoj stvari mislim da ne treba više raspravljati.

Zastupnik Zagorac² mi je pisao da mu kratom pošte pošaljem jedan primjerak pravilnika uredbe Hrvatske stranke. Pošto ja nemam tog pravilnika a Vi ćete ga tamo bit već štampali³ stoga imajte dobrotu poslati odmah Zagorcu jedan primjerak. Mnogi me pitaju kad će mi stići taj pravilnik jer bi se željeli organizirati. Znam da Vam je teško bavit se tim poslom dok Vam je Melko odsutan ali Vas molim odredite da desetak primjeraka pošalju meni a desetak Narodnom Listu.

¹ Niko Nardelli (Dubrovnik, 1857 — Dubrovnik, 1925), administrativni službenik u organima pokrajinske uprave u Dalmaciji. Uživao je povjerenje bečkog režima, pa je bio imenovan i dvorskim savjetnikom. Nakon sloma namjesnika Handela, koji je protiv sebe izazvao jedinstven nastup svih dalmatinskih političkih stranaka, Nardelli je postavljen za voditelja namjesničkih poslova, a od 1906. bio je imenovan namjesnikom Dalmacije. Na ovoj dužnosti ostao je do 1911. kao prvi i posljednji domaći čovjek, koji je obavljao tu visoku dužnost.

² Stjepan Zagorac (Karlovac, 1868 — Sušak, 1936), političar. Zastupnik u Hrvatskom saboru. Član hrvatske delegacije za pregovore s predstavnicima mađarske udružene opozicije u duhu sprovođenja Riječke rezolucije.

³ U Stampariji De Giulli i dr. u Dubrovniku tiskani su kao brošura: »Program i uredba Hrvatske stranke u Dalmaciji«, Dubrovnik 1906.

18.

Split, 18. X 1906.

Trumbić javlja da ministar Polony želi razgovarati s njim i sa Supilom. Stoga Trumbić moli Čingrijine upute za svoje držanje prigodom razgovora s Polonyjem.

Kad sam neki dan bio u Beču Supilo mi je s Rieke brzojavio da odmah pođem u Peštu ali toga brzojava nisam primio, jer sam uz to bio iz Beča odputovao. Po pismu što sam ga primio od Supila radi se o tome da je ministar Polony želio sa znanjem mađarske koalicije imati razgovor sa Supilom

i sa mnom. Pošto ja nisam išao u Peštu, Supilo mi javlja da će Polony koncem ovoga ili početkom došastog mjeseca doći na Rieku radi nekakvih posala njegova resorta pak bi želio da se tom prigodom sastane sa Supilom i sa mnom. Supilu još nisam odgovorio prije negoli se sporazumim s Vami barem pismeno. Ovaj sastanak će dati u oko pak će novine antirezolucijonaške podignuti silnu viku, pitat će se da se kaže što se je govorilo, insinuirat će da se sa konventistima prodaju narodna prava itd. Ne samo to nego će i rezolucijonaški redovi a osobito quasi-rezolucijonaški mrmrljati i prigovarati kako se dolazi do toga da Supilo i Trumbić ugovaraju sa Magjarima na svoju ruku itd. itd. I u ovoj prigodi kao i do sada sitne mizerijice izaći će na površinu. S druge strane stvar mora da ima važnost kad Polony po ovlaštenju magjarske koalicije hoće govoriti i kad pozivlje i jednoga od nas iz Dalmacije hoće reći da se radi o stvari u kojoj magjarska koalicija želi da i Dalmacija učestvuje. Tu kooperacije mi Dalmatinci ne možemo zanijekati, jer smo prama Magjarima istupili zajedno s Banovinom riečkom rezolucijom, inače naš odklon u ovoj prigodi mogao bi od Magjara biti tumačen nepovoljno te bi mogao donijeti posljedica za odnošaje preko Velebita. Molim Vas dakle da o stvari razmislite pak da me naputite kako da se vladam te ću za tim obavijestiti kao trećeg delegata iz Dalmacije tako da, ako pođem na sastanak, moći će se do potrebe reći da nisam otišao na svoju ruku već u dogovoru s vama dvojicom.

U svezi s ovim stoji i Vaše cienjeno pismo kojim sazivljete ili bolje stavljate u izgled sjednicu upravnog odbora prvih dana novembra u Dubrovniku. Ja bih pristao na to i došao bih na sjednicu, ali ako budem morao u to vrieme putovati na Rieku, onda bih izostao iz sjednice. Stoga cienim da ne biste imali određivati dan u koji će biti sjednica dok se ne rieši pitanje Rieke i eventualno dok se ne bude znalo kad ću biti na Rieci. Što se tiče slabog uspjeha organizacije, ne čudim se, iako je nezgodno, jer znamo da naš sviet nema smisla ili bolje nema poduzetnosti za ove stvari. Lienost je najviše po sriedi. Nekoji načelnici iz amošnjih strana pitali su me još podavno kako imadu praviti mjestnu organizaciju, pa premda sam ih napustio i obećali mi što prije stvar praviti, eto, kako vidim iz Vašeg pisma još nisu ništa učinili. Nekojim obćinam sam opet pisao i požurio ih. Našu organizaciju još od prije, javit ćemo Vam, ali pouzdanike ne ćemo sada izabrat već kašnje. Očekujem Vaš žurni odgovor.

19.

Split, 22. XII 1906.

Trumbić izvješćuje da je razgovarao sa Franom Ivaniševićem, a u vezi s Ivaniševićevom ostavkom koju je dao kao član upravnog odbora Hrvatske stranke. Ističe, da je pisao Biankiniju interesirajući se da li će se kandidirati na slijedećim izborima. Govori nadalje o Milićevoj i Borčičevoj kandidaturi kao i o pokretanju novog političkog lista u Splitu.

Odgovaram na zadnje Vaše pismo od 30/11 ov.g. Nisam Vam prije pisao jer nije bilo ništa nova. Najprije o don Frani Ivaniševiću.¹ S njim sam govorio o odreci njegovoj kao člana upravnog odbora te sam nastojao saznati ima li koji drugi razlog osim onoga što ga je naveo u listu na Vas upravljenom. Rekbi da drugoga razloga nema, pače sam razumio da je očekivao da ćete i njemu pisati, kako ste pisali Borčiću, da povuče odreku. Ako niste do sada,

mislim, da bi dobro bilo da mu pišete tim više što smo i na sjednici u tome smislu govorili.

U smislu Vašega lista pisao sam Biankiniu namjeravali kandidirati u novom Kotaru Dubrovnik—Konavle—Korčula, koji odprilike odgovara njegovom starom kotaru, te sam ga uputio da odgovori ili Vama ili meni. Ja do sada nisam primio nikakva odgovora od njega. Bit će bio u velikom poslu a mislim da će ovih dana odgovoriti ako nije već do sad Vami pisao. Primim li štogod, obznanit ću Vas.

Što se tiče Milića, i ja sam, kako smo već onomadne govorili, da ga se izabere za Beč. Od nas tri, koji smo bili delegati iz Dalmacije, on je jedini koji bi primio kandidaturu. Glede kotara, gdje bi ga se moglo kandidirati, mislim da će po svoj prilici biti splitski kotar, ako se sa Borčićem uredi da ne bude kandidirati. Zapreke koje postoje kandidaturi Borčića, obzirom na mjestne prilike u ovom Kotaru, ne postoje za Milića.

Dobio sam dozvolu za tiskaru te namjeravam svakako prije izbora osnovati novi list ovdje u Splitu. To će biti žrtva, ali je potreba za našu stranku, tim više što imamo ovdje tri lista, koji, svaki sa svoga stanovišta, podkopavaju nam stranku i time stvar koju ona predstavlja.

¹ Frane Ivanišević, župnik u Jesenicama kod Splita, bavio se, pored publicističkog, i političkim radom. Kao pristaša Hrvatske stranke bio je kandidiran i izabran (1907.) za zastupnika u Carevinskom vijeću u izbornom kotaru Vrljika—Sinj.

20.

Split, 1. I 1907.

Trumbićev telegram, kojim izražava Čingriji svoje najbolje želje u novoj godini.

Uz srdačnu čestitku za mlado ljeto primite izraz neograničene odanosti uz živu želju da pobjedonosno svladate protivnike Vaše i narodne.

21.

Split, 5. I 1907.

Trumbić ponovno govori o novom političkom listu u Splitu koji se pokreće i koji bi mogao biti organ Hrvatske stranke. Razmatra situaciju u vezi s predstojećim izborima za Carevinsko vijeće, spominje neke zastupničke kandidatice u pojedinim izbornim kotarevima i nazire razne sukobe koji postoje i koji će se javiti.

Primio sam oba Vaša zadnja pisma od 26. pr.mj. i 2. t.m.

Najprije o novom listu što ga ovdje pokrećemo. Biankinu neće biti ništa žao. Ja sam s njim već o tome govorio. On me je pače sam poticao, da osnujemo list u Splitu. Čim sam zapitao dozvolu štampariju, o tome sam ga odmah obavijestio baš radi toga jer i on ima štampariju i list. Preksinoć smo imali sjednicu upravnog odbora naše mjestne organizacije. Prisutni smo bili: Borčić kao predsjednik, pak Petar Katalinić,¹ Dr Mihaljević,² Dr Ivan Bulić,³ Milić, Mate Jankov⁴ i ja. Osim ostaloga, ja sam spomenuo pitanje novog lista što ga imamo pokrenuti i rekao sam da je to nužda obzirom na položaj u

Splitu i u pokrajini u oči novih izbora i da ne možemo dozvoliti da nam Jedinstvo u Splitu dirigira izbore.⁵ Borčić nije prigovarao, ali je bio rezerviran. Ostali su odobravali te se potaklo pitanje imali li list biti organ stranke samo u Splitu ili u cijeloj pokrajini tim što je Narodni list samo privremeni organ stranke. Ako bi list imao biti organ cjelokupne stranke, trebalo bi da se čuje upravni odbor stranke te da ga kao organ proglašimo naredna skupština, koja će se sastati prije izbora, kako je stavljeno u izgled u komunikaciju, objavljenom iz sjednice upravnog odbora, koja je onomadna bila u Dubrovniku. Međutim valja se starati za osoblje redakcije novoga lista i u tu svrhu naš odbor me je ovlastio da obielodanim viest u novinama, u kojoj se pozivlje one koji bi eventualno reflektirali na uredništvo da se obrate meni. Tu sam viest poslao jučer i Crvenoj Hrvatskoj.

Što se tiče nastajućih izbora naši protivnici raznih dlaka, po onome što se vidi u javnosti, spremaju plan po kojem bi rezolucionaško vodstvo i rezolucionaška politika imala kod izbora doživiti neuspjeh. U svezi s tim opažam ove glavne pojave. Neki dan je ovdje bio Tresić i otišao je na otoke u svrhu da sprema teren za svoju kandidaturu. Govorio je ovdje sa Stražičićem⁶ i ovaj mu je odgovorio, da Jedinstvo neće podupirati njegovu kandidaturu na otocima nego da će lealno (!) i otvoriti zagovarati kandidaturu Biankina, jer ga svi otoci hoće. A znate što je ova lealnost? Stražičić hoće da Biankini otiđe iz Dubrovačkog kotara u svrhu da ostane mjesto prosto Zaffronu, i suviše neka se Biankini otimlje za mandat na otocima sa Tresićem, koji hoće *pod svaku cijenu* da kandidira, jer je to za nj pitanje egzistencije i koji će do prigode počiniti stotinu ekstravagancija. Stoga ja mislim, da Biankini mora jedino i isključivo kandidirati u Dubrovačkom kotaru, koji je njegov stari kotar za koji se je zauzimao i radi kao što nebi drugi. Nadalje Jedinstvo je obećalo podupirati u Sinjsko—Vrličkom kotaru Dra Mazzia;⁷ koketira i te kako s Pravom⁸ i s Hrvat. krunom⁹ te se strču glasovi, da su čisti faktor da se snjima treba pogoditi i pustiti im 2 mandata. Napokon ako bi Vuković kandidirao u Makarsko—Neretvansko—Pelješkom kotaru a Ivčević u Trogirsko—Drniškom, ukupni izpadak izbora bio bi taj, da bi uspjeli u većini stvoriti antirezolucionaši bilo čiste bilo od Hrv. stranke, uz Perića. To bi bio moralni udarac za naš pravac i pobjeda koterije, koja reprezentira Jedinstvo s Pravom itd. itd.

Ovu perspektivu koja će se s vremenom sve to bolje akcentuirati treba da osujetimo. Toj namisli bit će posvećen baš novi list ovdje. Biankini treba, kako rekoh, da kandidira tamo. Zaffron¹⁰ će se miešati i Crnica¹¹ i druž. — pamtim njihov sastanak u Beču, kako ste mi pisali i muk Zaffronov na Vaš list. — njega će podupirati. Vidit ćemo hoće li Zaffron imat srca, da kandidira proti Biankinu a u tom slučaju otpao bi od stranke i sledile bi ostale posljedice. Biankini mi je odgovorio da će on rado kandidirati u tamošnjem kotaru, jer da nema razloga ostaviti svoj stari kotar, ali mi je iztakao želju, da ako tamo ne bi bio izabran (sva je prilika da je imao na umu kandidaturu Zaffrona) — da mu se rezervira kotar na otocima. Ja sam Biankinu odmah na to odvratio i razložio mu kako ja shvaćam situaciju te sam zaključio neka ne misli na otoke i neka jedino i isključivo kandidira u tamošnjem kotaru. Međutim trebalo bi tamo početi energično raditi i iznositi javno ime Biankina. Za to bi najbolje bilo da u pojedinim obćinama, osobito na Korčuli, počnu držati sastanke za organizirati izborne odbore i neka iz tih sastanaka glasaju i pošaljku Biankinu uz izraz povjerenja zahvalu i priznanje za njegov dosadašnji rad

u korist naroda i kotara te ga zamole da primi ponovno kandidaturu za nastajuće izbore. Vrlo bi dobro bilo kad bi ga iz sastanka također zamolili, da što prije posjeti svoje birače e da se uzmognu direktno s njime porazgovoriti i izraziti mu svoje poštovanje. Ovakve zaključke trebalo bi odmah iznieti u javnost kroz novine a na temelju istih će upravni odbor stranke proglasiti kandidaturu Biankina. Čim što god primim od Biankina javit ću Vam. Ovo je tim nužnije što čujem da je Tresićeva kandidatura na otocima dobro upućena, te da su čisti otoka Hvara držali sastanak i odlučili glasovati za Tresića ako im dade neku izjavu, koja bi ih imala pokrit kao pripadnike druge stranke.

Ovdje hoće Borčić da kandidira. S njime možemo imati velike pokore, dočim s Milićem bismo liepo prošli bez protu kandidata. Medjutim još nije ništa odlučeno a ni govoreno. Vidić ćemo. Ako bi Zaffron tamo kandidirao proti Biankina i time proti samoj našoj stranci, nastati će posljedice. Borčićeva kandidatura u našim je rukama, jer kad bi svi istakli Milića proti njemu, sigurno je da bi Milić prodro.

U Sinju hoće da kandidira, kako već znate, Mazzi. Treba da znate, ako niste upućeni, sve što je iza kulisa. Žena Mazzova a kći Petra Tripala¹² hoće da ide u Beč jer joj je dodijalo stati u Sinju tim više što nema poroda. Tu njezinu željicu valja da narod zadovolji, dajuć mandat njezinom muž. On po sebi neće bit bio s početka zanešen za tu stvar, tim više što je škrt na novcu, ali upliv žene koja je vrlo lukava i energična, naveo ga je da dobije veliku volju. Njemu je teško ostaviti klijentelu i time dobitak, ali opet primao bi plaću kao obćinski liječnik. On se naslanja najprije na svoga tasta Petra Tripala, na Joza Kulišića¹³ u Vrlici i na svoje poznanstvo s pukom u celom kotaru islied prakse od mnogo godina. Nu još nije kandidatura toliko napredovala da bi se o njoj govorilo kao gotovom činu i Mazzi želio bi da bi ga naša stranka primila a on bi dao svaku izjavu kako se hoće. On je kako znate pripadnik srbske stranke i bio je podpredsjednik pa su ga zadnji put zbacili. On kaže, da ne mari ništa što je Srbin, jer da Srbin i Hrvat to je danas svejedno (kad se radi o mandatima), te da je danas riečka rezolucija glavna stvar tako da je Dr Pero Čingrija na zadnjoj sjednici u Dubrovniku rekao, da danas ne valja na ništa drugo paziti nego tko je za rezoluciju a tko je proti njoj! Mazzi je Srbin, ali kao politički čovjek bio bi prava karikatura. Brbljavac, bez političkog kriterija, rezolucija mu služi jedino za njegove svrhe i ništa drugo, a s druge strane sa svojim tastom Jedinštvom je u *najtješnijoj svezi*. Njegov izbor bio bi prava politička nakaza, a donio bi, osim ostaloga, mnoge neprilike za naše odnošaje sa Srbima. Naša stranka ne može nikako tu kandidaturu usvojiti. Putem srbske stranke, kako ste mi pisali, treba svakako nastojati da Mazzi izbije čavao iz glave i uplivati da Kulišić u Vrlici ne bude za nj. Njemu dolazi u prilog što ni do danas ne raspoložemo zgodnim kandidatom za onaj kotar. Taj kandidat ne bi imao biti zazoran Tripalovima, pa prama tome najbolje bi bilo kad bi ovamo kandidirao Vuković koji je prijatelj Tripala. Ali Vuković, čini mi se, da namjerava kandidirati u kotaru Makarska—Neretva—Pelješac, jedino stoga što onamo imao koneksija a drugo da u Sinju ne mrsi račune Tripalovima radi Mazzia. Valjalo bi nastojati, da se sklone Vukovića na kotar Sinj—Vrlika, ali sada ne znam reći kako bi to trebalo učiniti. Kako vidite za našega Milića još nema ništa u izgledu. Ja bih želio za sto razloga da ga gdjegod proturamo. Može biti, ako Vuković ne bi kandidirao u Makarskoj itd da bi se

onamo moglo baciti njegovo ime. On se je borio za glagoljicu i u toj se je borbi odlikovao, a u Makarskoj i primorju jako su zaneseni za glagoljicu i borili su se živo za nju. Omi toga onamo je živ rezolucijonaški elemenat. Ja sondiram sada teren pak ću Vas izvijestiti.

Tamo se je u Vas zaigralo pravo kolo. Svakomu je očito za čim se ide, naime da se Vas kao vodju i predstavnika rezolucionaške politike obori. Neredi što ih tamo izazivlju protivnici očito su upereni na to da kompromitiraju občinu. To je utisak obći. Vas ne smiju direktno napasti, jer se ne uzdaju, jer razume da Vas ne bi mogli pogoditi, jer ste odviše na visoku, pa stoga podlo napadaju Vašu okolinu, osobito Melka, nadajući se da će tako podkopati jamu Vami i narodnoj stvari kojoj ste na čelu. S Vami je stavljena na kušnju i sama narodna stvar. Nećemo i nesmijemo sustati a nadam se da ćemo iz borbe izaći dično. Zasjeda, koju su nitkovi pripravili Melku, neće njemu škoditi jer je odviše bedasta.

O novoj godini primio sam list od grofa Batthyaniya te me moli da dođem u Peštu, jer bi želio govoriti o sjedinjenju Dalmacije, a inače ako ja ne bi došao da će on doći u Dalmaciju. Neugodno bi bilo da on dođe ovamo sada, pak stoga ja mislim poč u Peštu. Ja ću gledat, da razumiem što on i njegovi konkretno misle, te ću Vas u svoje vrijeme obavijestiti.

¹ Petar Katalinić, član upravnog odbora Hrvatske stranke u Splitu.

² Vicko Mihaljević (Split, 1861. — Split, 1911.), pjesnik i politički radnik. Pristaša Hrvatske stranke. Od 1907. godine pa do smrti bio je načelnik općine Split.

³ Ivan Bulić (Vranjic kraj Splita, 1869. — Split, 1950.), advokat i politički radnik.

⁴ Mate Jankov, član upravnog odbora Hrvatske stranke u Splitu.

⁵ Trumbićev naum da pokrene takav politički list ostvario se slijedeće godine, 1. II. 1908. Tada je izašao prvi broj lista »Velebit« kojemu je Trumbić bio izdavatelj i odgovorni urednik. Krajem rujna iste godine list je prestao izlaziti.

⁶ Antonije Stražičić (Dubrovnik, 1864. — Sarajevo, 1921), novinar. Tada urednik lista »Naše jedinstvo« u Splitu. Kad Trumbić u ovom pismu spominje »Jedinstvo«, to se odnosi na list »Naše jedinstvo«.

⁷ Lujo Mazzi je tada bio općinski liječnik u Sinju.

⁸ Odnosi se na list »Prava Crvena Hrvatska.« Ovaj list je izlazio u Dubrovniku (1905 — 1918).

⁹ Hrvatska kruna — politički list, koji je od 1892. do 1918 izlazio u Zadru. Od 1899—1906 taj list je bio organ Čiste stranke prava, a od 1906. i dalje organ Stranke prava.

¹⁰ Josip Zaffron (Luka Rose u Boki Kotorskoj, 1845. — Korčula, 1910.), advokat i politički radnik. Tada je bio zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji gradova za grad Korčulu i istodobno zastupnik u Carevinskom vijeću.

¹¹ Jozo Crnica (Dubrovnik, 1844. — Dubrovnik, 1919.), kanonik. U svom političkom djelovanju bio je u službi austrijske politike.

¹² Petar Tripalo, sin istaknutog sinjskog narodnjaka, Stjepana Tripala. Bio je dugogodišnji načelnik općine Sinj.

¹³ Jozo Kulišić, sin Krste Kulišića, istaknutog narodnjaka u vrličkoj krajini. Bio je dugogodišnji načelnik općine Vrljika.

Split, 8. I 1907.

Trumbić obrazlaže zbog čega bi trebalo osujetiti kandidaturu dr Mazzia u izbornom kotaru Sinj—Vrlika. Nada se da insinuatorski napad na Čingrijina sina Melka neće imati loših posljedica; dapače, bit će i koristan u toliko što su se politički protivnici svojom zlom namjerom raskrinkali.

Primio sam Vaš cijenjeni list od 7 t. m. s priklopljenim prepisom Marovićeveog lista¹.

Po mojem mnienju, kandidaturu Dr Mazzi naša stranka nemože nikako usvojiti. Prvi je razlog što se je on uvijek priznavao Srbinom. Ovo nije na-

pereno protiv srbstva, nego kotar Sinj—Vrlika po ogromnoj većini pučanstva hrvatski je kotar pak stoga nemože i nesmije nijedan Srbin da se nameće. Mi smo sve sporove sa Srbima riešili na njihovo podpuno zadovoljstvo, ne kao velika većina prema manjini, nego kao medju dvama jednacima; mi smo u novom izbornom zakonu Srbima dalmatinskim osigurali za uvijek dva mandata, premda im po brojovnoj snazi nije toliko pristojalo i premda u vladinoj osnovi nije im bio siguran niti jedan kotar. To smo sve učinili za to da naš sporazum bude utvrđen, da se onemoguće razmirice i borbe, da narodno jedinstvo nadje izražaja i u jedinstvenom političkom radu Srba i Hrvata. Radi našega sporazumka sa Srbima izazvali smo prigovore kod mnogih Hrvata i kod onih koji nisu absolutno protivni slozi. Ovi razlozi vriedili bi, po mojem mnijenju, prama svakom Srbinu i najčišćemu rezolucionašu, jer rezolucija ne bi smjela biti sredstvo da se Hrvatima oduzimlju kotari, koji su Hrvatski.

Ali u našem slučaju ne radi se o Srbinu rezolucionašu, već o Srbinu koji bio bi kandidat Varešanina² i političke oblasti. Sve što je sadržano u listu Dra Marovića, sve to stoji i za te stvari ja sam znao još prije nego se počelo govoriti o kandidaturi Dra Mazzia.

Dr Mazzi pak kao osoba nije ništa, baš ništa. Njemu i rezolucija i sporazum Hrvata i Srba i sve ovake liepe stvari samo su sredstvo i izlika da se dočepa mandata. Njegov izbor svalio bi jednu novu odgovornost na našu stranku, naime odgovornost da smo jedan hrvatski kotar prepustili Srbinu, koji kao osoba ne vriedi ništa, a politički bio bi uz Jedinstvove compagnia bella. Perića bi ja volio sto puta nego Mazzia, jer je Perić ostao uvijek antirezolucionaš, a Mazzi bio bi parodija i rezolucionaštva i svake ozbiljne politike. U listu što sam Vam ja ovih zadnjih dana pisao spomenuo sam Vukovića³ kao kandidata mjesto Mazzia. Kad bi bilo moguće ja bih bio zadovoljan iz nevolje, jer Vuković, makar i ne bio pouzdan nami, opet je Hrvat, uživa neki glas i potpisao je rezoluciju a nije ju nikada dezavuirao, a s druge strane mogao bi biti persona grata Tripalovima, jer im je prijatelj.

Nu ovo se još može vidit, ali za sada je glavno da se osujeti kandidatura Mazzia u kotaru Sinj—Vrlika. Srbi ga sigurno znadu, pa kad ga oni ne kandidiraju, kad su ga pače iztisluli iz upravnog odbora, znači da ga poznaju. Meni se svidja i čini mi se uputnom misao Dra Marovića, da bi se nama putem upravnog odbora srbske stranke uplivalo na Mazzia da odustane od spomenute kandidature i suviše da bi i srbska stranka zaključila, da će poduprieti kandidate naše stranke u 9 hrvatskih kotara.

Jutros je bio kod mene Dr Bendoni, te me je potanje obavjestio o tamošnjim odnošajima. Žao mi je najviše Vas da imate toliko zanoveti. Afera Melkova⁴ nadam se da mu neće ništa škoditi a koristit će našoj stvari, jer protivnici su se raskrinkali kao policijsko-pretorijansko ratilo.

¹ Ivo Marović (Mravinci kraj Solina, 1865. — Trst, 1914.), advokat i politički radnik. Tada je bio zastupnik u Dalmatinskom saboru, izabran u kuriji vanjskih općina za općinu Sinj.

² Marijan Varešanin (Sunja, 1847. — Beč, 1917.), austrijski general. U vremenu od 1905. do 1909. bio je vojni zapovjednik Dalmacije. Kao režimski čovjek mješao se ovdje i u političke odnose, štiteći politiku Beča.

³ Antun Vuković (Makarska, 1850. — Baden kod Beča, 1930.), politički radnik. Pristaša Hrvatske stranke.

⁴ Radilo se o smišljenoj optužbi protiv Čingrijina sina, Melka Čingrije. Pokretač te optužbe bio je dubrovački kanonik Jozo Crnica, kojeg je u tome podržavao i vojni zapovjednik Dalmacije, general M. Varešanin. O toj optužbi Melko Čingrija je u svojim memoarima zapisao: »Bio sam starješina Sokola u Dubrovniku od njegova osnutka i Sokol je bio postao trn u oku protivnicima. U duhu paradoksalne, pravaške politike oni su među mladež širili parolu: da Soko nije za drugo nego da odgaja Austriji sol-

date. Aludirajući na tu parolu, ja sam, povrativši se sa Sokolskog sleta u Zagrebu i izvješćujući što je tamo bilo kazao, da se svako koji sletu prisustvovao mogao uvjeriti kako Soko nije samo za to da odgaja Austriji soldate. Našao se doušnik pa to javio na pravo mjesto. Sutradan izađe u »Pravoj« žučan članak protiv mene što sam kazao »da Sokoli ne smiju biti austrijski soldati«. Crnica hitno odpremi taj članak Varešaninu, a ovaj smjesta prijavu na državno odvjetništvo i brzojavni nalog časnom sudu regimente kojoj sam kao rezervni oficir pripadao, da povede istragu protiv mene zbog gornjih riječi. Ova žurba tumači se tim što sam ja već prije bio se zahvalio na oficirskom činu za konac te godine. Trebalo za to pospješiti da osuda pade prije kraja godine.»

23.

Split, 11. I 1907.

Trumbić izvješćuje da ga je posjetio Petar Tripalo iz Sinja, koji se pošto-poto zalaže za kandidaturu svog zeta dr Mazzia u predstojećim izborima za zastupnika u Carevinskom vijeću. Šalje Čingriji i jedno pismo dr Gazzari, a u vezi s nekim dopisom objavljenim u »Crvenoj Hrvatskoj«.

Jučer je bio kod mene ad hoc Petar Tripalo iz Sinja, tast Dra Mazzi baš radi kandidature ovoga. Iz njegovih razgovora proizlazi ovo. Mazzi hoće da kandidira pošto poto. On, biva Petar Tripalo, podupriet će ga svom snagom i protiv volje svoga sina Krune, koji je občinski načelnik. Radi toga, kaže Petar, nastala je u njegovoj kući svadja. U slučaju borbe, kaže Petar, ja ću pokazati da ja imam više upliva nego moj sin Kruno občinski načelnik i svi oni koji su s njime. Nakon svega toga Petar mi je izjavio da je u korist mira u njegovoj kući i u kotaru došao k meni e da bi se ja stavio u dogovor s Vami u svrhu da naš upravni odbor pristane na kandidaturu Dra Mazzia. Ja sam njemu odgovorio da naš upravni odbor nije stvorio još nikakve odluke o kandidatima jer ima još koji mjesec do izbora, a stari je parlament još u životu, da što se tiče kandidature Mazzia, koji je moj dobar znanac, moje je osobno mnijenje, da ga hrvatska stranka ne može primiti kao svoga kandidata, jer je on Srbin. Tu sam mu na dugo razložio sve što je trebalo u tom pogledu i on je sam priznao vriednost tog prigovora. Nadalje, ja sam mu spomenuo, da Mazzi, ako želi kandidirati, neka ga srbska stranka, kojoj on pripada, iznese kao kandidata u jednom srbskom kotaru. Tripalo mi je na to primjetio, da Mazzi neće drugog kotara nego sinjski, jer da je on u Sinju od mnogo godina, ali sam od Tripala jasno razumio, da bi Mazzi sigurno primio i jedan srbski mandat.

Pošto je Tripalo svakako želio da Vam pišem, ovo Vam priobćujem.

Bilo bi dobro kad bi Srbi kandidirali Mazzia u jednom od svojih dvaju kotara. Time bi se izbjegla velika nepravilnost, koja će nastati u Sinju ako li Mazzi ostane pri svojoj kandidaturi u Sinju. Očito je, da je njemu do mandata bilo da dobije u Sinju bilo u kojem drugom kotaru. Ja mislim stoga da biste Vi mogli govoriti sa upravnim odborom srbske stranke o ovoj stvari, te da bi Srbi kandidirali toga čovjeka, koji je sve do malo mjeseci nazad bio podpredsjednik srbske stranke, tim više štiti i Srbima neće biti lako naći kandidata.

Sada drugo. U prigrubu dostavljam Vam izvadak iz lista Dra Gazzari glede občine skradinske. Gazzari je ozbiljan čovjek i ne može se ignorirati što on piše i to u dogovoru sa Šibenskim načelnikom Krsteljem. Nego pošto

ste Vi, uslied zaključka upravnog odbora, pisali Marunu da je Crvena Hrvatska primila njihove dopise, trebalo bi stvar tako udesiti da Crvena štampa dopise samo u koliko su stvarni i objektivni a da ispušta osobnosti i napadaže.

24.

Split, 13. I 1907.

Trumbić odgovara na Čingrijino pismo i slaže se s Čingrijom u ocjeni nepovoljnog stanja u Hrvatskoj stranci. Ohrabruje ga i vjeruje da će novi politički list koji se ima pokrenuti u Splitu pomoći stranci. Ističe da izbori za Carevinsko vijeće nemaju osobit značaj za narodne interese u Dalmaciji. Moli Čingrijine upute, a u vezi s razgovorom koji će uskoro imati sa grofom Batthyanyjem u Pešti.

Primio sam Vaše cijenjeno pismo od 9 t. m. Žalibože Vaše su opaske o ljudima naše stranke osnovane. Ali opet valja da uzmemo u obzir da nema stranke bez sličnih nevolja. Svaka stranka mašta, da se češlje, pa i najmanja; a u politici bez utrpjenja i gutanja ne ide. Kako stoje danas stvari u nas sigurno nije dobro; ali što bi bilo kada bi se naša stranka razišla, koja, ma kakva bila, opet je najveća a i pokazala je, da znade i štogod dobra i odlučna poduzeti. Teška su naša kola, a najteže je Vami koji vučete najveći dio; ali nemožemo ih ostaviti kad je na njima natovareno veliko blago — naša narodna stvar. Dobro opažate, da nas riečka rezolucija veže, veže nas s Magjarima i s narodom. Kad bi Vami dodijao javni život to bi bila jedina radost svih protivnika, svih podlih duša i sliepih fanatika, a odatle bi nastale nepredvidive alj najgore posljedice. I ako Vam je dogrla budite uztrpljiv, molim Vas. Ima još i pametnih i poštenih Hrvata.

Nemojte ni misliti, molim Vas, na to, da ostavite mjesto što ga zauzimljete na čelu stranke. Sad se oblači, ali nadajmo se da će se i razvedriti. List će, što ćemo ga ovdje osnovat, i ako je to mučan podhvat, štogod pomoći. Ne će Jedinstvo moći da dalje bezkažnjeno tjera svoj ogavni posao. Sliedit ćemo ga i gonit ćemo ga. Vami, Melku i svima nami ostalima, koji ne spadamo u one koji uživaju zaštitu Jedinstva, naneseo je javno sto grdnh uvreda i nepravica. Ali što ćemo? Ili goniti dalje našim putem, ili izazvati razkol. Ja bih bio odmah za ovo zadnje, da naši odnošaji nemaju još upliva na Hrvatsku, na sjedinjenje i na sve ostalo što spada u program riečke rezolucije. Izbori za carevinsko vijeće nemaju za nas bog zna koju važnost. Carevinsko vijeće neće odlučiti ništa koristna za našu narodnu stvar. Razumije se da valja da nastojimo da naša stranka kod ovih izbora iznese što više rezolucionaša, ali je potrebno da ona brojno uspije radi svoga ugleda, tim više što će stranka u svojim odlukama sliediti naš pravac.

Glede grofa Batthyanya, kako sam Vam pisao, želio bi da dodjem u Peštu, da govorimo o sjedinjenju. Želio bih da mi kažete što ću raditi. Dobro je da ste mu onako pisali neka se orientira kako je ovamo.

25.

Split, 24. I 1907.

Trumbić se veseli što je u Dubrovniku uspjela javna skupština, na kojoj je i tom prigodom iskazano poštovanje građanstva prema Peru Čingriji.

Ujedno obavještava Čingriju da je u Splitu održan prvi dogovorni sastanak svih općinskih predstavnika splitskog izbornog kotara. Pretpostavlja da će u tom kotaru biti kandidiran Lovro Borčić.

Nasladam i zadovoljstvom čitao sam u Crvenoj izvještaj o javnoj skupštini, tim više što su se u protivničkim novinama priobćavale neistinite i tendenciozne vesti. Pridružujem se radostno ovacijama što Vam ih je svijestno građanstvo priredilo. To je najljepši uztuk niskim navalama protivnika na Vas i na Vaše drugove.

Danas smo ovdje imali prvi sastanak svih predstavnika raznih občina ovoga izbornog kotara u svrhu da se odluči o novim koracima za izbore. Bio je izabran središnji izborni odbor za ovaj kotar. Odaziv je bio, pored nepogodna vremena, velik. Uspjeh je hrvatskoj stranci, mislim već po ovomu, osiguran u ovom kotaru. O kandidatu nije odlučeno, ali po onomu su razni učestnici iztakli, mislim da se može smatrati da će kandidat stranke biti Borčić.

26.

Split, 8. II 1907.

Trumbić ističe da se u Makarskom primorju odvija živa aktivnost Hrvatske stranke s obzirom na predstojeće izbore. Sugerira Čingriji da piše predsjednicima tamošnjih mjesnih odbora i da pohvali njihov rad.

U Makarskom primorju živo se radi na organizaciji naše stranke za izbore. Sve to oni živi izvjestni naši pristaše. Narod je kao vietar a predvođe ga pametni mjestni učitelji. Dosad su proveli mjestne organizacije u selu Igrane a drugu u selu Živogošće. To su Vami brzojavno i pismeno javili a tako i meni. Piše mi nadučitelj Antičić iz Igrana, koji je duša cieloga pokreta, da bi bilo vrlo potrebno, da pišete predsjedniku svakoga odbora i da u pismu pohvalite njihov rad i osokolite ih što god slična.

Ovdje stvari kreću na bolje. Oko gnusnoga Jedinstva danas može se reći da ostaju još dva tri.

27.

Split, 12. III 1907.

Trumbić saopćava da mu je kontakt sa dr Smodlakom otežan otkad je njegova stranka odlučila da na izbore izađe zasebno sa svojim kandidatom. S obzirom na predstojeći dolazak izletnika iz banske Hrvatske u Dalmaciju, smatra, da među njima ne bi smjeli biti frankovci. Osvrće se i na predizbornu situaciju, kao i na Čingrijin istup u štampi, koji je bio opravdan.

Primio sam Vaš cienjeni list od 9 t.m. I ja sam s Vami, da kad je predlog učinjen nemože ga se odbiti, tim više što je Sloboda doniela kao gotov čin, a po njoj vidim danas i Narodni List. Sa Smodlakom nisam govorio, ali sudeći po vesti, koju je, kako sam rekao, doniela Sloboda, sigurno je da on odobrava osnovu. Ja s njime se vrlo riedko vidim a doticaj je sada otežčan stoga što je njegova stranka odlučila proti našoj stupiti na biralište i kandidirati Smodlaku koji je to već i primio. — Misao izleta može biti korisna za narodnu stvar,

oživit će pitanje sjedinjenja. Moram Vam reći, da čim sam primio list od Sirovatke,¹ ja sam mu odgovorio u jestnom smislu, ali sam mu istodobno opet pisao, da moj list drži in suspendo dok mu ne stigne od Vas odgovor. Izlet bi se morao ograničiti na same ljude Hrvatsko-srpske koalicije, biva na zastupnike — u što većem broju i na druge viđene ličnosti uključivši i gospode Hrvatice i Srbkinje. Ako bi htio doći koji Starčevićanac mogli bi primiti iznimno samo one koji su protiv Franku, ali frankovac nikako. Glede mjesta, kojih bi se izlet imao dotaknuti, trebalo bi neograničit se samo na glavnija mjesta, već uzeti u obzir sva mjesta pri moru, koja su pristojna, a suviše mogli bi se izletnici zaletiti i u koje mjesto na kopnu kao Benkovac, Knin, Sinj. Pošto su izbori tekar oko polovine svibnja mogao bi izlet biti kroz cijeli mjesec travanj ako ne bi mogao biti odmah po uskrsu.

Ovdje nisam govorio o stvari nego s Milićem, koji odobrava. Sjednice nisam saziavao, jer bi se mogle pojaviti kojekakve osjetljivosti, na koje Jedinstvo vreba, osobito kad bi saznalo da je i Smodlaka bio »počašćen« listom poslovođe hrvatske stranke prava.

Što ste odgovorili Ivčeviću u pogledu pravaša, dobro ste učinili, jer drukčije niste mogli odgovoriti. Nego čini mi se, da sa ovim pregovorima neće biti ništa, jer čisti nemaju glave i ne vide kako ih vlada izrabljuje. Njih vodi strančarstvo više negoli rodoljublje. Nemaju u vodstvu nikoga, tko vidi dalje od nosa. Ako htjedu pristati na kompromis, kako smo govorili u Dubrovniku, biva da se njima pusti zadarski kotar, a u ostalim motarima da oni podupiru naše kandidate, dobro je. Inače nemože biti ništa. U nijednom drugom kotaru nemogu uspjeti, a i u zadarskom mi smo jači od njih. Ako u Zadru budu tri kandidata, biva dva Hrvata i jedan Talijan, doći će po svoj prilici do užeg izbora, a u užem izboru svi će Hrvati glasovati za onoga Hrvata koji u prvom izboru dobije više glasova.

Vaš članak u C. H. posve je opravdan i temeljit. To je bilo potrebno i baš da od Vas, kao predsjednika stranke, to potekne. Vidim da ga i Nar. List posve usvaja, te ga je prešampao na uvodnom mjestu. U Istri diele isto mnijenje, pače vidim u novinam da se je istarski Zemaljski odbor obratio vladi predstavlkom, pitajući da sabor bude sazvan, jer inače da će izbori biti nezakoniti.

¹ Hinko Sirovatka (Zagreb, 1876. — Dubrovnik, 1939.), javni radnik. Urednik »Hrvatske« — organa Hrvatske stranke prava.

Split, 18. III 1907.

Trumbić govori o organizaciji dočeka izletnika iz banske Hrvatske, o kandidaturi Smodlake, o teškoj situaciji u Sinju radi kandidature Mazzija, zatim o željezničkom pitanju, o kojem bi mogli raspravljati na zajedničkom sastanku upravnih odbora i saborski klubovi Hrvatske i Srpske narodne stranke.

Primio sam Vaš cijenjeni list od 16 t.m.

Glede dočeka izleta iz Banovine, još neznam što ćemo učiniti, jer se nismo dogovorili. Prama tomu neznam hoćeli občina uzeti inicijativu. Svakako dočekat ćemo ih dostojno. Meni se čini da je najbolje osnovati građanski odbor i da ovaj pripremi doček, tim više što i sam izlet priređuje građanski

odbor Hrv. str. prava iz Zagreba. Obćina bi se imala također priključiti i načelnik može biti predsjednik građanskog odbora, ali mi se samo ne čini zgodno da obćina kao takva priređuje doček.

Smodlaka ovdje kandidira. Nisam mislio da će se u to upuštati. U Slobodi je uvijek pisao da se rezolucionašji imadu podupirati, a sada kandidira proti rezolucionaškom kandidatu hrvatske stranke! Jer bio Borčić kakav bio, rezolucionaš je, kao takav je radio i sada je dosljedan. Ne vjerujem, da bi Smodlaka bio odustao da smo mi iznieli Milića. To se samo govori. Naš kandidat još nije proglašen, pa može biti i tko drugi; ali demokrati nisu čekali koga ćemo mi iznieti, već su naviestili borbu unapried. Oni su isto govorili da ne bi ni protiv meni ustali, jer su predvidjeli da ja neću kandidirati; ali sada kažu neće uzmaknut pred nikim. Ovih dana čuje se po gradu da ste Vi Smodlaci pisali neki list i u tom listu da ste se najgore izrazili o našoj stranci. I to se upotrebljava za izbore. Ja pojmim stvar i ako neznam što je baš. Zna svak da u našoj stranci ima nevolje, to je stvar javna, pak se može i Smodlaci i svakome ustmeno i pismeno priznati. Ali je indiskrecija kad se stvar Vašega lista ovako iznosi sa očitom tendencijom u korteške svrhe.

U Sinju je teško radi našega kandidata. Mazzi ne odstupa. Čini mi se najvjerojatnije, da će bit našim kandidatom don Frane Ivanišević, član našega upravnog odbora. Svakako kandidat bit će naše stranke. Ima nekih popova ili bolje fratara čistih, ali nema ni govora o njihovom kandidatu. Oni će poduprieti našega kandidata. Ivanišević je dobar izbor, čovjek radin, pametan i sposoban.

Glede pitanja željeznice nastao je spor između dviju vlada. Stvar zanima obću javnost monarhije. Bilo bi mislim potrebito kada bi i Dalmacija, koja je najviše zanimana, progovorila. Ako Vam se čini, moglo bi se sazvati na sastanak naš saborski klub i upravni odbor stranke. Vi ste obojici predsjednik, pak bi bili vlastni da ih sazovete na zajednički sastanak. Predmet bi bio pitanje o željezničkom spoju Dalmacije sa Hrvatskom i Bosnom. Moglo bi se poći i korak dalje, naime da i Srbi isto učine, te da se i njihov saborski klub i upravni odbor zajednički sastanu i to istodobno kad i mi.. Jedna i druga strana mogla najprije viečati napose, pak se i zajedno sastati, jer se radi o pitanju koje nam je zajedničko. Ja sam Vam istakao samo moju misao a Vi odlučite kako Vam se čini da je sgodnije. Ako bi se uz to sastao i sabor, mogli bi se sastat u Zadru.

29.

Split, 24. III 1907.

Trumbić piše da je kandidatura Borčićeva izazvala sveopće nezadovoljstvo u splitskom izbornom kotaru, izvješćuje o sastancima pristaša Hrvatske stranke u Splitu i u Sinju, kao i o kandidaturi F. Ivaniševića. Iznosi neke misli u vezi s pitanjem željezničkog spoja Dalmacije sa njenim zaleđem.

Primio sam Vaš cienjeni list od 19 t.m.

Prepis lista što ste mi pisali upotrebit ću do potrebe samo onako kako ste mi Vi naznačili. Mislim da će stvar svršiti, jer nisam više čuo govoriti o ovoj stvari.

Naši odnošaji kreću ovdje loše, te Vas moram diskretno obavijestit o pravom položaju. Nikada nisam mogao predvidjeti da će kandidatura Bor-

ćića izazvati ovako sveobće nezadovoljstvo. Cijeli grad govori otvorito pa i oni u Čitaonici, da između Smodlake i Borčića, ovoga se zadnjega ne može birati. U selima sve isto. Usled toga u našim redovima nastala je moralna depresija. Nitko neće da progovori niti se zauzme za Borčića. U puku jedan je glas: Posle 22 godine nerada, treba ga umiroviti. Sve je to demokratima ugrijalo uši, te su se dali na živu agitaciju u gradu i vani. Ali što je najgore jest to da se je u našim redovima užestio razdor kao nikada. Oni oko Jedinstva, premda znadu i sami govore da je s Borčićem nemoguće operirati, izrabljuju neugodan položaj insinuirajuć namj da kopamo jamu Borčiću, a posebice meni. Time hoće mene da moralno podkopaju. To je ono što Jedinstvo radi od vremena uvijek neprestance. Borčić koji subjektivno shvaća stvari ide toj intrigi na lijepak, tužeć se da mu stvari loše idu za to, jer se za nj ne radi. Sinoć je bio sastanak od 50—60 ljudi na kojem se položaj nije razbistrio jer se je samo međusobno rekrimiralo. Sada do jednu uru (na 10 sati pr.p) ima biti jedan veliki sastanak, na koji ne znamo koliko će ljudi doći i što će se učiniti. Kuća nam je u podpunom plamenu.

U Sinju je jučer bio sastanak Hrvata Sinjske i Vrličke občine. Jednoglasno i s velikim oduševljenjem zaključili su ponuditi kandidaturu don Frani Ivaniševiću, te jedno odaslanstvo dolazi ovih da čuje njegov odgovor. Ivanišević je pametan, ozbiljan i radin čovjek. U stvarima klerikalnim, premda pop, posve je objektivan i sudi nepristrano. U poslu saveza naših seoskih blagajnica on je najviše osujetio misao da se naše blagajnice priključe klerikalnoj svezi u Ljubljani i da se osnuje dalmatinski savez, što je već i postignuto. Nadam se da će primit kandidaturu.

Pisao mi je Batthyany list u poslu željeznice. Ja ću mu odgovoriti od prilike ovo. Željeznički spoj Dalmacije s Hrvatskom najmoćnije je sredstvo da se uskori političko sjedinjenje. Stoga Austrija u istinu ne može želiti i sve će učiniti da se taj spoj ne oživotvori. Ona sada izgovara se, da se do gradnje željeznice nemože doći, jer Magjari stavljaju neprihvatljive uvjete. Stoga Ugarska morala bi graditi željeznicu *bezuovjetno*. Što se tiče pitanja kompenzacije, koju ona sada traži od Austrije, neka se to pitanje ne dovodi u svezu sa našom željeznicom, već neka Ugarska neodvisno od Dalmacije izrazi te zahtjeve u pregovorima za nagodbu.

30.

Split, 24. III 1907.

U ovom drugom pismu, pisanom istog dana kao i prethodno, Trumbić izvještava da je održan sastanak pristaša Hrvatske stranke u Splitu, da je na tom sastanku uspio da Borčić bude definitivno prihvaćen kao kandidat za zastupnika u Carevinskom vijeću i da pristaše Demokratske (Hrvatske pučke napredne) stranke vode živu agitaciju protiv Borčića, a u prilog svog kandidata. Negoduje s obzirom na stavove političkog kruga oko lista »Jedinstvo«.

Pišem Vam opet, da Vas izvjestim o sastanku koji je malo prije bio. Bilo je 300—400 birača.

Kako sam Vam već u jutrošnjem listu natuknuo, situacija je za nas bila jako loša. Demokrati u živoj agitaciji, a mi sa quasi-kandidatom Borčićem, sasvim nepopularnim. Oni oko Jedinstva ne rade ništa, niti su bili na sastanku,

već samo iz prikrajka zagrizaju i gledaju mene pokopati. To im je glavni cilj. Neuspjeh Borčića hoće da pripišu rovarenjem kao moju krivnju. Ako Borčić ne bude kandidat, od nas iz Splita nemože nitko biti, jer će se svaki naći pred istom situacijom i oćutit će posljedice sustruje naše nesloge i trvenja. Ja sam uzeo sve to u obzir, te sam skupštini držao govor obširni, u kojem sam ocrtao objektivno naš rad i rad demokratske stranke i ukazao pro i contra Borčićeve kandidature i zaključio sam time da stranka zađe oštro u borbu i iznese Borčića definitivno kao kandidata. Moj je govor djelovao na skupštinu, koja se je jednodušno odazvala i Borčić je glasovan kao kandidat hrvatske stranke. Ljudi su se oduševili i ako mnogi ne bi radi samoga kandidata, radit će radi stranke. Borba će biti oštra.

Ovime je situacija začas razbistrena, ako se opet ne zaplete. Ovim zaključkom oni oko Jedinstva stavljeni su o zid. Vidit ćemo što će dalje biti.

31.

Split, 30. III 1907.

Trumbić s negodovanjem govori o listu »Jedinstvo«. Kad je taj list vršio napade na njega imao je podršku i u nekim osobama iz splitskog političkog kruga, koje i navodi poimenično. Govori o istupima J. Smodlake i djelovanju pristaša njegove stranke. Ponovno se osvrće na sporove oko Borčićeve kandidature, kao i na novi problem, povezan s dočekom izletnika iz banske Hrvatske.

Odgovaram na Vaše zadnje cijenjeno pismo. Teško je odgovorit' u dvije rieči, koji su oni oko Jedinstva. Ovaj list bez dvojbe radi sa policijskom tendencijom, jelj za to plaćen urednik ili tko drugi neznam. Od naših ljudi u Splitu Jedinstvo je uvijek gađalo na me, jer sam ja s njime nepomirljiv. To je činilo Jedinstvo najviše tim što je mene osobno napadalo oćito ili između redaka, podmećući mi da bagateliziram ostale prvake u Splitu, da im ništa ne priobćujem, da im činim barketu, da sam u potajnom savezu sa Smodlakom, da sam ja uz Vas rehabilitirao Smodlaku time što ste ga pozvali lanjske godine na Rieku itd. U ovom osobnom napadaju proti meni Jedinstvo je imalo uza se Mangeru, Grgića, Morpurga i nekoje starije ljude u Čitaonici i kadikad Borčića. Borčića kažem kadikad, biva prama tome što bi Jedinstvo pisalo o meni, i baš kad bi Jedinstvo rovarilo proti rezoluciji Borčić ga je kudio, a kad bi štogod se odnosilo na Smodlaku onda bi barem u srcu odobravao, jer nikad nije zaboravio onaj napadaj Smodlake lanjske godine na mitingu kada je rekao da su naši zastupnici u Beću kukavština i sramota. Borčić je dakle subjektivan, ali u ostalom nije se loše ponašao i otvorito je podupirao i odobravao moj rad na občini kao načelnika. Prigodom ovih izbora sav taj zapletaj bio se je još gore zamrsio, jer je Borčić htio kandidirati a njegova je kandidatura nailazila na obće negodovanje; pak oni oko Jedinstva, kako sam ih eto sada ocrtao htjeli su se organizirati napose te poduprijet Borčićevu kandidaturu s namjerom da mene ruše u oba slućajaju, biva ako Borčić prodre da mogu dokazati kako nemam upliva, a ako propadne da to pripišu momu tobožnjem rovarenju. Svemu tomu ja sam učinio kraj na skupštini biraća u nedjelju na 24. t.m., gdje sam u govoru oštro kritizirao rad demokratske stranke, a glede kandidata spomenuo sam da se ne radi o osobnom pitanju već o pitanju stranke hrvatske, koja je stvorila riećku rezoluciju i bez koje

provođenje riečke rezolucije bilo bi stavljeno u najveću pogibelj. Napokon, istaknuvši sve što se može reći pro i contra Borčiću — posebice kako je Borčić ostao vjeran rezoluciji — predložio sam skupštini da ga definitivno proglasi kandidatom, što je skupština i učinila. S mojim govorom svi su bili posve zadovoljni i svi oni naši ljudi, koji su odrešiti rezolucionaši, oduševljeno su se stavili na rad. Situacija je danas u Splitu ta da proti meni nitko ne smije progovoriti i svak priznaje da sam satrao sva rovarenja. Demokratska se je stranka u nas silno omrazila s onim komunikeom što ga je Sloboda doniela u zadnjem broju, u kojem pobija glasove kao da je demokratska stranka iztupila izključivo protiv Borčića i javlja da je demokratska stranka proti *svakomu* kandidatu hrvatske stranke. Naši su ljudi radi ovoga ogorčeni. S ovim je demokratska stranka dokazala da ona voli svoje stranačke interese negoli rezoluciju i time narodnu stvar. Što se možemo nadati od ljudi, koji uvijek pišu za rezoluciju, a spremno su pobijati i kandidaturu Čingrije, Milića i Trumbića koji su osnovali rezoluciju — kad bi ovi bili kandidirani? Ovako pitaju naši ljudi a imadu pravo.

Razpjalila se je žestoka borba, ali o uspjehu Smodlake već danas nema govora. Da je drugi kandidat mjesto Borčića, ne bi demokrati sa svojom demagoškom agitacijom u težačkom svietu mogli okupiti već posve malo glasova. Ovako će imati prilično, ali o njihovoj pobjedi nema govora, što sami priznaju.

P. s.

Naši demokrati odlučili su da će dočekati izlet iz Hrvatske bez nas sasvim neodvisno.

Pomislite toga škandala! Jedni ćemo vuć izletnike na jednu stranu, a drugi na drugu, za izvući odatle partijski kapital. Osim toga čujem da će isti u raznim mjestima dokazati rezolucionaškim izletnicima da ima njih u Dalmaciji. Vlada će pak sa svojim organima podupirati svaki incident koji će ići za tim da se pomuti oduševljenje. Obzirom na sve to moglo bi se dogoditi, da izlet umjesto da koristi našoj stvari obzirom na izbore da joj škodi. Meni se čini stoga da bi dobro bilo upozoriti ljude u Zagrebu, te da oni odgode izlet do *poslije* naših izbora. Poslije izbora utazić će se strasti te će izlet kroz Dalmaciju oživiti ideju sjedinjenja, što je s narodnog gledišta najvažnije. Ako li ste Vi s ovim sporazumni, najbolje bi bilo da pišete Dru Medakoviću.

32.

Split, 5. IV 1907.

Trumbić obavještava o neraspoloženju u Splitu prema Borčićevoj kandidaturi, o predizbornim akcijama J. Smodlake i P. Tripala i o svom pismu koje je pisao S. Zagorcu predlažući mu odgodu izleta. Nadalje Trumbić je ovom pismu Čingriji priložio i izvratke iz pisma F. Supila koje je ovaj pisao I. Buliću, iznijevši mu neka svoja opažanja o političkoj situaciji u banskoj Hrvatskoj i informiravši ga o svojim razgovorima sa Smodlakom o predstojećim izborima u Dalmaciji.

Primio sam Vaš cienjeni list od 2. t.m. Ovdje za nas idu stvari loše radi Borčića. Narod se za nj ne samo ne oduševljava, nego pače svak bez razlike izkazuje mu antipatiju. S njime je isključena mogućnost da pobjedimo. Ostane

li on našim kandidatom, birači će redom ili glasovati za Smodlaku ili ostati pasivni. Da se radi samo o Brčiću, lako bi bilo; ali se radi o stranci, o posljedicama političkim. Smodlaka se opet prama nama onemogućio. On i njegovi vode proti meni agitaciju koja prelazi sve granice. Ocrnjuju nas osobno pred pukom. Na jednom njihovom sastanku prošlih dana jedan je govornik rekao da su naši zastupnici nametnuli narodnu klauzolu, kotlarinu, četirigodišnju službu u ratnoj mornarici itd. — U Sinju je također užastno. S jedne strane Tripalovi i sam Kruno koji je od upravnog odbora pitao dozvolu da ostane pasivan! — a s druge strane fratri bore se divljački. Pođe li naprid borba po svemu što se vidi Mazzi će propasti. To je sklonulo Petra Tripala na popuštanje i on je jučer došao ovamo da govori s don Franom Ivaniševićem u svrhu kompromisa, biva da odstupi Mazzi i Ivanišević i da se postavi trećega kandidata. Sinoć su morali imati dogovor i neznam što je bilo. Nu bit će teško, jer Tripalo bi htio postaviti jednoga svoga, valda sina Kruna ili Korlaeta (!), što je neprihvatljivo. S druge strane fratri, videć se na dobrom položaju, zaziru od popuštanja, jer njima je do toga da slome pašaluk Tripala, a podignu svoj. U tom nalaze sitnog oslona u narodu, jer se očito vidi da je narod jedva dočekao sveobće pravo glasa da se pašaluka Tripala oslobodi.

Prema ovim prilikama u Sinju i u Splitu, obzirom na Zadar gdje je još sve nesređeno, mislim da se ne može sazvati sastanak stranke, jer bismo iz sastanka mogli izaći u komade. Sastanak po mojem mnienju moći će se sazvati kad se osobito u ovim kotarima koje sam sad spomenuo položaj razbistri i ustali. Ima još 39 dana do izbora.

Glede poziva na sastanak meni se čini da bi najbolje bilo poslati ga svakoj osobi, biva zastupnicima (čl. 2a Uredbe), načelnicima ili prisjednicima (čl. 2b), izaslanicima, koji su Vam prijavljeni (čl. 2c) i članovima upravnog odbora.

Medaković je u Italiji, te neznam kad će primiti naš list. Ja sam pisao Zagorcu da treba svakako ostaviti izlet poslije izbora jer inače bit će vraga. Znam pozitivno — a svak razumije i po sebi — da je policija sve razradila kako će izlet učiniti fijasko izazivljući demonstracije. To se razumi i po Pravoj, koja je policijski organ.

P. s.

Poslie nego sam svršio list, poslao mi je Dr Bulić list što mu ga je pisao Supilo. Premda mu Supilo piše diskretno, smatram ipak potrebitim da Vam pošaljem u prepisu priloženi komad, jer mislim da priobćujuć to Vami neću povriediti diskreciju nego učiniti moju dužnost da budete obaviješteni. Supilov je list karakterističan, iz njega proizlazi bojazan da u Hrvatskoj ne pođu stvari naopako te proporuča da se Dalmacija ne iztrčava.

Prepis u izvadku¹

Kad je Jozo² nazad mjesec i po dana bio u Zagrebu nas je pet do šest viećalo o svemu pa i o dalm. izborima. Ja sam mu onda odlučno i opetovano kazao, da nipošto ne držim podesnim da se izborna borba vodi na platformi za i protiv rezoluciji. Dosljedno tome, da držim za stvar taktike i sporosti, ako bi u Beč Dalmacija poslala i ljude ala Ivčević i još jednog ili dva slična, koji nisu za rezoluciju ili su za nju nelaki i nehajni. Ovo sam podkrijepljivao dugim razlaganjima, koje ti u pismu ne mogu nabrajati.

Od onda do danas moje mišljenje ne samo nije se u tom pogledu promjenilo, nego još više učvrstilo. I to uslied pojava u Dalmaciji, a još više uslied ovih u Banovini. Ovamo se događa raznih opasnih stvari, za koje ne zna široka javnost i koje idu za tim da prsne u zrak sve što smo dosle učinili. Tu je posriedi bečka ruka. Ukor saboru samo je preludij jačim namjerama a mnogi naši ljudi naletiše na liepak ili iz zasliepljenosti ili iz drugih slaboća. Imali smo dvie navještene krize: krizu u vladi i krizu u koalicii, odnosno njezino razsulo. Ako ti kažem, da za jedno 4—5 dana od jada i ridanja bijah izgubio sav apetit, možeš mišljiet da je bilo težko. I još je i sada, jer neke pojave kažu da se ne može sa sigurnošću računati na neke ljude. I ovo nalaže Dalmaciji da se ne iztrčava i iztrčavanjem sad ne kvari i sebi i nama, kamoli da se međusobno pokolju predstavnici novog kursa, makar i ne bi li u jednom taboru.

Jozo je moje nazore u Zagrebu bio prihvatio, bar tako sam bio dobio uvjerenje, ali sada opet tjera: za ili protiv rezolucije.

¹ Taj nadnaslov napisao je Trumbić.

² Odnosi se na Josipa Smodlaku.

33.

Split, 6. IV 1907.

Trumbić objašnjava zašto je F. Ivanišević želio da se sastane upravni odbor Hrvatske stranke. Govori i o predizbornoj napetosti koja vlada u Sinju i u Splitu.

Primio sam Vaš brzopjav glede sazova upravnog odbora uslied ponutkovanja don Frane Ivaniševića. On to želi radi Sinja, biva radi nove faze u koju je stvar stupila. Petar Tripalo uvidio je da će Mazzi zlo proći, a padom Mazzi bila bi slomljena ili barem oslabljena moć Tripalova. Stoga je Piero poručio don Frani da želi s njime govorit i pred jučer došao je osobno ovamo. Ivanišević mu je rekao, da se on nije namećao niti ima volje ići u Beč, nego se je primio samo od nevolje da pomogne spasiti hrvatski značaj kotara, te ako se putem kompromisa nađe Hrvata uz koga će obe stranke pristati, on je pripravan odstupiti. Što se tiče kompromisa Ivanišević je rekao da to nije njegov posao, već neka se Tripalo obrati odboru Hrvatske stranke u Sinju (predsjednik Marović) i neka se s njim sporazumi, a eventualni sporazumak neka priobći Vami kao predsjedniku upravnog odbora e da ga ovaj odobri. Radi ovoga Ivanišević želi da bi se sastao upravni odbor, tako je meni rekao. Ali još se ne zna što je u Sinju. Fratri neće mira, jer bi htjeli slomiti Tripala, koji je u škripcu, a Tripalo bi htio kompromis jedino da se izvadi iz škripca. Ako se postigne sporazum i obustavi borba, tekar onda moći će se upravni odbor baviti se o stvari. Ne mislim da bi bilo dobro odmah sazvat i odbor i radi drugih kotara, posebice radi Splita, jer je i ovdje još uvijek situacija žalostna i neizvjestna. Ako Borčić svojevuljno ne odstupi moglo bi doći do razdora. Treba dakle čekati što će i ovdje biti Osim to što Vam je Ivanišević pisao nitko drugi ne pita da se odbor sastane, a sa Ivaniševićem sam ja govorio i priobćio mu što mislim.

Ja ne bih dakle za sada ništa.

Split, 11. IV 1907.

Trumbić saopćava da se Borčić odrekao kandidature, ukazuje na agitaciju koju vode demokrati, tj. pristalice Hrvatske pučke napredne stranke i na težinu svog položaja uslijed neistina koje mu se podmeću u toj agitaciji. Ističe da je nastao problem oko određivanja novog kandidata Hrvatske stranke u splitskom izbornom kotaru. Kako je bio problem oko određivanja kandidata i u zadarskom izbornom kotaru, smatrao je da bi se zbog toga trebao sastati upravni odbor Hrvatske stranke.

Primio sam Vaš cienjeni list od 7 t. m.

Kako ćete bit već čitalj u Jedinstvu, Borčić se je napokon odrekao kandidature. Njegovo ime ne bi bilo okupilo na biralištu niti 1.000 glasova. Ali on i neki opaki oko njega, koji znadu kako stvari stoje, prigovaraju a najviše protj meni da smo Borčiću učinili barketu itd. Ja ne znam što će ova gospoda dalje raditi. Borčić je javio u Jedinstvu da poslije 40 godina odstupa s političkog polja. Hoće li ovaj odstup provesti do kraja neznam. Cijeli grad se osvjedočio ovom prigodom da ova grupa nema nego srdžbe i otrovi u srcu, a da bi najvolila mene podkopati. Nadam se da će od svega ovoga biti ipak koristi u koliko će se ona grupa podpuno izolirati a mi ćemo ići dalje. — Što se tiče demokrata razvili su biesnu agitaciju, ali su pali vrlo nisko. Priloženi proglas je slika njihove agitacije u puku. Sve one koji nisu s njima, sve ljude drugih stranaka, proglasili su lupežima, izilicama itd. U puku je dakako još gore. Splitski težaci javno govore da sam ja lupež, da iz obćinske blagajne dajem hiljade za izbore dočim istina je samo to da se iz obćinske blagajne ne troši ma niti heler za izbornu agitaciju. To znadu demokrati, jer imadu svoga čovjeka u obćinskoj upravi. Ovime je stvoren nepremostiv jaz između demokrata i nas, tim više što se znade da je ovaj proglas napisao dr Smodlaka. U gradu se dakako svašta govori, čuje ih se novih svake vrsti. Ali iz grupe Borčića i družine najinsinuitnije se tvrdi da ćemo ja i Smodlaka iznieti dogovorno kandidaturu Melka i da je stoga učinjena barketa Borčiću. Ja se na to sve smijem, ali ima i koji vjeruju. Mi se pak nalazimo u najtežoj situaciji. Mjesec dana prije izbora svadjeni, disorganizirani i još bez kandidata. Danas ćemo teško prodrijeti s ijednim kandidatom, jer je položaj prejudiciran, a demokrati su u cijelom kotaru razbiesnili strasti i stekli terena. Neki govore o Miliću koji se jadan razbolio sa teškom influencom, ali uobće se predvidja da bi se s početka s njime bilo uspjelo ali sada da ne bi. Drugi odavle ne bi se nitko htio primiti. Govorilo se nešto o Tommaseu¹ dvorskom savjetniku kod vrhov. suda. Ja ga malo poznajem, ali ima sigurno odličnih svojstava. Čovjek je posve neodvisna duha, s česa je bio preferiran pri umirovljenju predsjednika prizivnog suda. Hrvat je osvjedočen, samo neznam što misli o rezoluciji. Pošto je već pitao penziju, bio bi valjda jedna stečevina za naš javni život. Ali u današnjoj situaciji neznam bili dozvolio da ga se iznese i neznam kako bi se njegovo ime primilo u svietu. Po svemu što mi se čini, kandidatura Tommasea neće se obistiniti. Nego nastaje pitanje što raditi a uz to pitanje nisam u stanju što da odgovorim. Moglo bi se dogoditi i to da u oskudici kandidata ne dodjemo na izbore!

Što se tiče upravnog odbora mogla bi se sazvati sjednica kad bi se ovdje odlučilo o kandidaturi i u Zadru. Dok te dvie kandidature nisu ustanovljene,

nemože se sastati. U Imotski—Omišu naši nemaju kandidata, pa stoga nisu ništa odlučili. Načelnik Tripalo čini politiku o sebi. On je liepo pristao s većinom za Perića. Kad sazovete upravni odbor, ja mislim da biste ga pozvali da izjavi pripadali našoj stranci. Razumjet će što to znači i odstupit će.

U Sinju postaje borba sve to žešća. Neki dan je izašao neki gadni pamflet u kojem se udara na Srbe, razpaljuju se vjerske strasti itd. Pripisivalo se to fratrima, ali čuje se da i fratri i popi odbijaju svaku svezu s time i da će to javno iznieti. Neki pače hoće da je onaj pamflet djelo Tripala u svrhu da kompromitira pred svetom stranku Ivaniševića.

Izviestit ću Vas o daljnjem toku stvari.

¹ Jerko Tommaseo, dvorski savjetnik Kasacionog suda u Beču. Poslije penzioniranja i povratka u Dalmaciju pristupio je Hrvatskoj stranci, i slijedeće 1908. godine bio je izabran za zastupnika u Dalmatinskom saboru.

35.

Split, 22. IV 1907.

Trumbić dogovara s Čingrijom vrijeme sastanka upravnog odbora Hrvatske stranke. Ističe težinu predizborne situacije u Splitu.

Odgovaram na Vaše cienjene listove od 18 t. m.

Ja sam mnienja da se sazove upravni odbor i to u nedjelju na 28. t. m. u Dubrovniku ili u drugu sriedu na 1/5. Sazivat ga ovdje, mislim, da ne bi bilo zgodno. Što se tiče kluba, bolje bi bilo ostavit ga u miru ako nećemo da se odmah razpane.

Ovdje kod nas doći će do onoga što ste mi Vi preporučili, do uztegnuća. Najzadnja kombinacija bila je s don Franom Bulićem¹. On je primio na znanje i rezervirao se nekoliko dana za odgovor. Međutim, bez ičijeg ovlaštenja zametnuo nekakve pregovore s demokratima. Pošto je nazad 20 godina Smodlaka bio njegov učenik, Bulić je mislio da mu je još i danas. Napokon je blamirao s tim pregovorima sebe i nas i naravski odbio je kandidaturu. Dobro je učinio.

¹ Frano Bulić (Vranjic kraj Splita, 1846. — Zagreb, 1934.), arheolog i historičar. Tada je bio kandidiran i potom izabran za zastupnika u Carevinskom vijeću, ali se ubrzo zatim odrekao zastupničkog mandata.

36.

Split, 28. V 1907.

Trumbić se zahvaljuje na naklonosti koju mu je ukazao Čingrija u pismu, pisanom povodom svoje odreke na funkciji predsjednika Hrvatske stranke.

Primio sam Vaša cienjena pisma od 24 i 26 t. m. te Vam od srca zahvaljujem na izražajima osobne naklonosti, kojim ste me počastili u zadnjem pismu.

U ovom času ne mogu drugo nego da zajedno sa mojom ženom ponovim čustva iskrene odanosti, koja smo uvijek kao i danas prama Vami osjećali.

Split, 31. V 1907.

Poziv, kojim Trumbić, kao podpredsjednik upravnog odbora Hrvatske stranke i podpredsjednik kluba Hrvatske stranke u Dalmatinskom saboru, saziva sastanak povodom Čingrijine odreke na funkciji predsjednika stranke.

Pošto se je gosp. Dr. Pero Čingrija odrekao časti predsjednika kluba zastupnika Hrvatske stranke na dalmatinskom saboru i upravnog odbora Hrvatske stranke, odlučio sam sazvati članove istog upravnog odbora kao i sve zastupnike Hrvatske stranke toli na dalmatinskom saboru koli na carevinskom vijeću na zajednički sastanak.

Sastanak će biti na 9 dojučeg Lipnja na 11 sati prije podne u prostorijama zemaljskog odbora u Zadru, a bavit će se o političkom položaju, koji je nastao poslie izbora za carevinsko vijeće, te Vas na isti najučitnije pozivljem.

Poslie toga moći će upravni odbor kao i klub saborskih zastupnika Hrvatske stranke vječati posebice i baviti se o svojim poslima, poimence biranjem novih časti.

Split, 26. VIII 1907.

Trumbić čestita Čingriji sedamdeseti rođendan.

Čitam danas u Crvenoj da ste ovih dana navršili 70 godina.

Dozvolite, da Vam ovom prigodom zajedno sa mojom ženom izrazim najiskrenije čestitanje i zaželim još za mnogo godina krepko zdravlje i ugodan život.